

ellenfény

TÁNC- ÉS SZÍNHÁZMŰVÉSZET Fölfalja önmagát?

A Tóték Mácsai, Krobot és Frunză rendezésében
A komáromi Jókai Színház • Változatok a butoh-ra
Angelin Preljocaj, Chris Haring, Meg Stuart

ár: 495 Ft

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ellenfény 2013/06.

1 401061 340170

495

499009

Amivel önmagunknak tartozunk

Fennállásának 60. évfordulóját jubileumi évaddal ünnepelte a **KOMÁROMI JÓKAI SZÍNHÁZ**, amely az elmúlt évtizedben igényes műsorpolitikájával, remek társulatával, színvonalas előadásaival hívta föl magára a figyelmet a határon túli magyar színházak közül. **TÓTH TIBOR** (1966) 2003 óta igazgatója a Jókai Színháznak. Vele beszélgett a színház helyzetéről, munkájáról, sikereiről és problémáiról **SÁNDOR L. ISTVÁN**.*

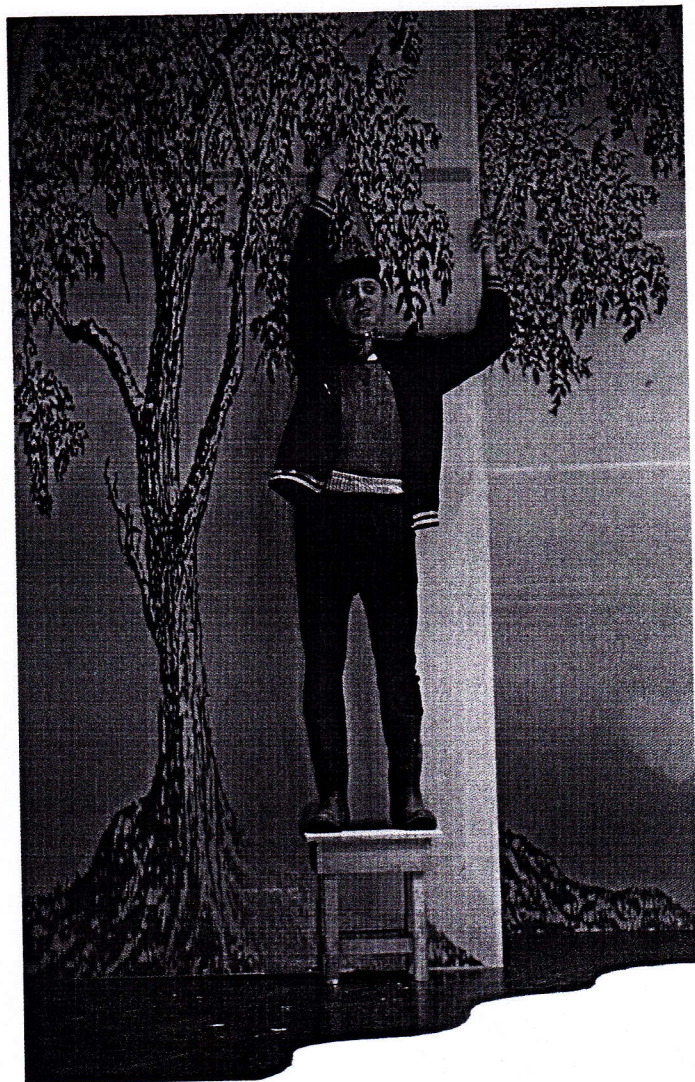
– A Jókai Színház hatvan évéből te tizet ismersz igazán jól, hisz azóta vagy társulati tag, illetve igazgató. A pályádát Kassán kezded, a másik szlovákiai magyar színházban, amely tulajdonképpen vetélytársa a komárominak.

– Ezt én nem így fogom fel. Mindig ott szeretnék jó színházat csinálni, ahol éppen vagyok. Mikor Kassán játszottam, akkor természetesen azt gondoltam, hogy ott jobb színházat kell csinálni, mint Komáromban. De ezt nem görcsösen, fanatikus módon akartuk. Azaz semmifajta utálkozás nem volt a két színház viszonyában. Azt hiszem, hogy a 90-es évek második felében sikerült is jobb színházat csinálni Kassán, mint Komáromban. Mert akkori-ban Kassára gyűlt a felvidéki színészek színe-java.

Abban, hogy izgalmas előadások születtek, közrejátszott a kor is, a mečiarai éra, az intendatúra rendszer, amely során központosították a magyar kulturális intézményeket. Ez ellen sztrájkba kezdtek a színészek, amihez csatlakoztak a szlovák színházak is. Talán daczból is – hogy megmutassuk, mit érünk – izgalmas előadásokra vállalkoztunk Kassán. Akkor készült a Gombrowicz-előadás, az *Yvonne, burgundi hercegnő* Stefan Korenči rendezésében, a *Don Juan* és a *Kár, hogy ká* Vidnyánszky Attila rendezésében. Jó volt a *Kakukkfészek* is, ami már közönségsikert is aratott, akárcsak a *Mágnás Miska* Bodolay rendezésében. Vagy *Az ügynök halála* Árkosi Árpád rendezésében. Hatalmas elánnal és lendülettel dolgoztunk, nagyon fiatal volt a társulat is. De ez egyszer csak megszűnt, elkezdett felhígulni az egész, véget ért a nagy kollektív lelkesedés, és én eljöttem a kassai színháztól.

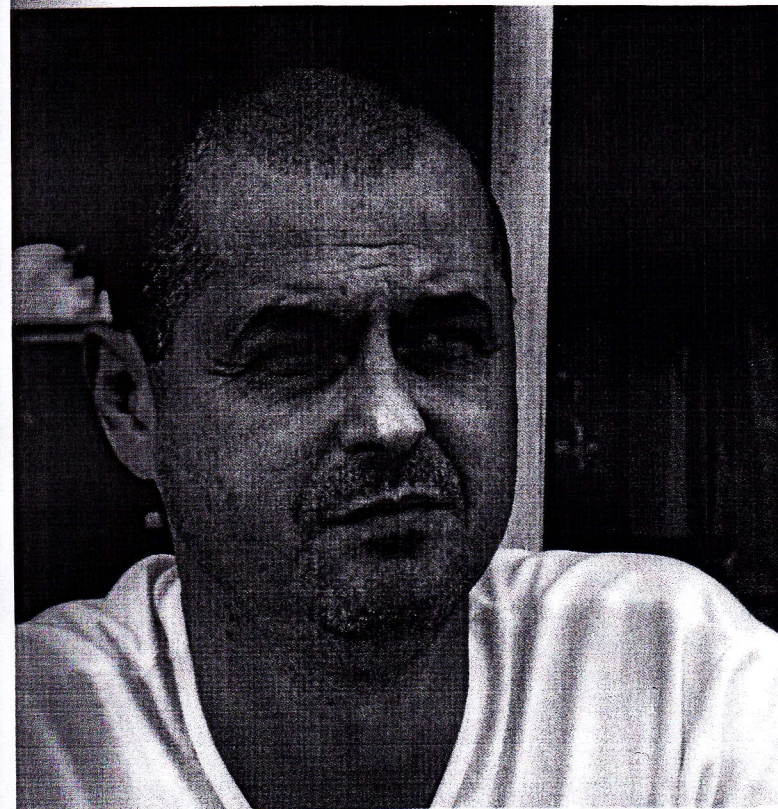
Amikor később Komáromba kerültem, akkor itt akartam megmutatni, hogy remek színházat lehet létrehozni, akkor még nem sejtettem, hogy milyen nehéz vállalkozás lesz ez... Eddigre a kassai korszak jelentősebb színészei, Fabó Tibi, Bandor Éva már Komáromban játszottak. Azóta is itt vannak.

Visszatérve a kérdésre, bennem semmiféle rivalizáló szándék nincsen. Mi első sorban magunknak szeretnék megfelelni. Meg an-

Magyar zombi (Tóth Tibor) Foto: Kiss Gibbó Gábor

* Az interjú a kisvárdai fesztiválon készült 2013 júniusában.

Tóth Tibor *Foto: Szűcs Mónika*

nak a közönségnek – annak a régiónak a közösségének –, ahol éppen játszunk. Elég nagy feladat megtartani őket nézőnek, és színházi kultúrát szolgáltatni a közönség minél szélesebb rétegeinek.

– Egyáltalán hogy lettél igazgató? Szlovákiában hogyan választják a színházigazgatókat? Magyarországon a pályázati rendszerre teljesen rátelepedett a politikai akarat, és abszolút mértékben negligálta a szakmai szempontokat. Szlovákiában más a helyzet?

– Tíz évvel ezelőtt még nem, vagy csak alig volt politikai színezete egy-egy kinevezésnek. Most már nálunk is van. Én gyakorlatilag véletlen csöppentem bele az egészbe. Szerintem egyszerűen szerencsém volt, mert olyan helyzetben pályáztam – illetve olyan helyzetben kerestek meg a színházból, hogy pályázzak –, hogy a fenntartó úgy gondolta – látva a színházban kialakult helyzetet is –, hogy talán én vagyok a legmegfelelőbb választás erre a feladatra. Tizenegy évvel ezelőtt háborús helyzet alakult ki a társulatban, erős szakadás történt a fiatalabb és az idősebb generáció között, amit az akkori igazgató nagyon ügyetlenül kezelt. Szerintem nagy hiba volt, hogy ebbe a konfliktusba akkor beleszórták a közönséget is – ezt nem kellett volna –, ennek eredményeként mondatta le az akkori igazgatót a fenntartó, és írta ki a pályázatot. Akkor én Sopronban játszottam – az is egy röpké, egy éves időszak Valló Péter vezetésével –, és néhányan megkerestek, hogy lenne-e kedvem pályázni. Végül beadtam a pályázatomat. Nem mondom, hogy nem volt részrehajlás a fenntartó részéről, de sem a válogató bizottság összetétele, sem a döntés folyamata nem volt manipulálva. Egyszerűen az én pályázatom bizonyult a legjobbnak. Így hát megkaptam a határozatlan időre szóló kinevezésemet. Szlovákiában nem meghatározott időre szólnak a kinevezések, ami bizonyos szempontból jó, másból meg rossz. Ha határozott időre választanak meg valakit, akkor az első egy-két évben talán békén hagyják. Itt viszont állandó konfrontáció-

nak és támadásnak van kitéve az ember minden fronton. Nem mondom, hogy ezek véres támadások, de hogy állandóak, az biztos.

– Nemcsak azt nem tudom, hogyan választanak Szlovákiában igazgatót, hanem azt sem, hogy ki a fenntartója a színházaknak, és hogy milyen pénzekből működnek.

– Jelenleg a mi fenntartónk Nyitra megye önkormányzata. A komáromi színháznak az elmúlt hatvan évben több fenntartója is volt. Kezdetekben, a szocializmus éveiben a minisztérium fennhatósága alá tartozott. A rendszerváltás után alakultak ki a kerületek, amelyeket később áttranszformáltak megyékké. Tehát először a kerület volt a fenntartónk, utána meg a megye. De arról is szó volt, hogy legyen a város fenntartó... Az a helyzet, hogy mindenkinek kolonc a színház. Gyakran elhangzanak olyan kijelentések, hogy sokba kerülünk. Hogy nem könnyű a megyének kifizetni azt a 850 ezer euró normatív támogatást, amit kapunk. Amikor katasztrófális helyzetben vannak az utak, a kórházak, az iskolák, akkor ezt sokan luxusnak tartják. Csökkentették is költségvetésünket, ami négy évvel ezelőtt, a gazdasági válság előtt még egymillió euró fölött járt. Elvették a normatív támogatásból 160 ezret. Holott a pénzünk négy évvel ezelőtt is épp hogy csak elég volt, azóta pedig jelentősen csökkentek a pályázati és szponzorációs lehetőségek, a saját bevételeink pedig mindig attól függnek, hogy mit játszunk. Most már elkepesztően nehéz ebből a pénzből működtetni az intézményt.

– Magyarországon a támogatás nagyobb része az állami költségvetésből érkezik a színházakhoz, a kisebb részét adják a fenntartó önkormányzatok.

– Itt is jó lenne, ha a megyei mellett állami pénzeket is kaphatnánk, hiszen országos hatókörű intézmény vagyunk, gyakorlatilag Pozsonytól Királyhelmeig az egész országban tájolóunk. De miért támogatassa a megye azt, amikor a határain kívül játszunk? Az is jó lenne, ha Komárom városa is támogatna bennünket, ha már egyszer itt működik a színház, ennek a városnak a lakosai számára szolgáltat színházi kultúrát. Miért ne járulhatna ehhez hozzá a város? De Komárom semmivel sem támogat minket. Az is furcsa abszurditás, hogy sokszor a dél-komáromi városrésztől, azaz a magyarországi Komárom önkormányzatától kapunk támogatást. Ebben az évben ugyan nem adtak semmit, de tavaly például hatmillió forintot kaptunk tőlük. Ez elég disszonáns így, hogy a szűkebb régióknak, ahol működünk, mindig a megyére mutogat: ti megyei intézmény vagytok, kérjétek onnan pénzt. Elvárásaik viszont vannak velünk szemben.

– Nem ismerem a szlovákiai árakat, de azt hallom ki a szavakból, hogy a 850 ezer eurós támogatás nagyon kevés.

– Ez közel 250 millió forintnak felel meg, és valóban nagyon kevés. Ha megnézzük a hasonló nagyságrendű magyarországi vidéki színházakat, akkor nekik jóval nagyobb a költségvetésük, illetve a támogatásuk. Tudom, hogy Veszprémben, Tatabányán vagy Zalaegerszegen jóval több pénzből gazdálkodnak. És ráadásul nagyobb bevételt is tudnak csinálni, hiszen nekik otthon 15-25 bérletük van. (Most Sopronban játszottam, ott 20 bérletes előadást tartottunk.) Nekünk meg csak 5 bérletünk van. Kicsi a közönség, emiatt a saját bevételeink is nagyon alacsonyak.

– Mekkora Komárom városa, ahol a székhelyetek van?

– A 36 ezres városban 18 500 magyar nemzetiségű lakos él. Most volt a népszámlálás, ezért tudom a friss adatokat. Gyakorlatilag tízévente tíz százalékot zuhan a magyar nemzetiségűek száma. Fel lehet tenni a kérdést, hogy mi lesz itt tíz, húsz, harminc, negyven év múlva. Gondolj bele abba is, hogy hol van Magyarországon olyan 18 ezres lélekszámú város, ahol állandó színház működik! Sehol. A 70-80 ezres városoknál kezd felmerülni az önálló színház fenntarthatóságának lehetősége. Kecskemét, Zalaegerszeg, Békéscsaba, Veszprém, Sopron stb. mind 70-80 ezres városok.

– Akkor tájolással próbáljátok pótolni a városból hiányzó nézőket?

– Megpróbáljuk, de nagyon nehéz, a táj ugyanis alig fizet. Nekünk egyszerűbb lenne otthon játszani, a 350 férőhelyes nézőtér előtt, esti előadásokban, esti jegyárak mellett, ebből lehetne bevételünk. Gyakran 1400 euróért megyünk el tájolni, ami kb. 420 ezer forintnak felel meg, de gyakorlatilag mindent elvisz a rezszi, illetve az előadás költségei, a fellépti díjak. Alig marad valami a kasszában. Így inkább csak a misszióját teljesíti a színház, amikor tájolni megy. A művelődési házak is olyan katasztrófális helyzetben vannak, hogy már alig tudják fogadni az előadásokat, ha pedig igen, akkor csak szórakoztató produkciókat kérnek. Csakis zenés, vidám darabokat hívnak. „Igazgató úr!” – mondják – „nem nagyon jön a közönség színházba, legfeljebb akkor, ha van egy-két húzónév is.” És a mi színészeink ebből a szempontból nem mindig felelnek meg az elvárásnak, hiszen ők nem celebek.

– Kassán jobb a helyzet? Ott nagyobb a közönség?

– Nem. Sőt megkockáztatom, hogy ők sokkal rosszabb helyzetben vannak. Bár ott teljesen más a színház konstrukciója, kisebb társulat, kevesebb bemutatót tartanak, kisebb a repertoár, de alacsonyabb a költségvetésük is. Nekik nagyon nincs közönségük. A székhelyükön már alig élnek magyarok, és abban a régióban legalább ötven kilométert kell utazniuk, hogy magyar településeket találjanak. Ugyanis Kassát már szlovák falvak veszik körbe. Úgyhogy ők is rengeteget járnak hozzánk, Nyugat-Szlovákiába tájolni.

– Ebben a helyzetben milyen célokat tudtok magatok elé kitűzni? Gondolom ezt 2003-ban is végiggondoltad, amikor igazgató lettél. És nyilván azóta is többször átgondoltad.

– Kassáról jövet az ember azt gondolta, hogy mivel a Csallóközben több magyar nemzetiségű lakos él, egyszerűbb lesz majd színházat csinálni. De az a meglátásom, hogy ez itt most jóval nehezebb, mint amikor a '90-es években Kassán játszottunk. A maradék kassai közönség jóval nyitottabb volt a színházkultúrára, mint a komáromi vagy csallóközi közönség. Bár megpróbálunk jó értelemben vett népszínházi vagy szórakoztató jellegű művészínházi arculatot teremteni (illetve megtartani), ennek ellenére elképesztően sok ellenállásba ütközünk. Ha zenés darabot mutatok be, akkor jönnek az igényesebb nézők reklamálni, ha meg éppen Dosztojevszkijt játszunk, akkor a másik oldalról érkezik a kritika. Azt mondják, hogy nem kell ide ez a „művészkedés”, Budapesten tessék ilyet játszani, ott van erre közönség. Azt

Caligula helytartója (Tóth Tibor, Papp Zoltán)

szoktam erre válaszolni, hogy miért gondolják alávalóbbnak a komáromi közönséget, mint a budapestit. Miért becsülik le saját magukat az által, hogy nem való nekik Dosztojevszkij meg Csehov? De az elit közönségréteg valóban nagyon vékony, rájuk nem lehet építeni egy színház arculatát. Ezért úgy próbáljuk meg adagolni az előadásokat, hogy mindenki kapjon valamit. Most icipicit könnyítettem a nagyszínpadi repertoáron. Kicsit elmozdultunk a szórakoztató előadások irányába, és a stúdióban csinálunk igényesebb programot. Ott lesz egy Harold Pinter-bemutató Valló Péter rendezésében, az *Árulás*. Meghívtam a kassaiak *Művészetét*. Vendégszerepelt fog Alföldi Róbert és Jordán Tamás *Utolsó óra* című előadása. És meghívtam Rudolf Pétert és Kálloy Molnár Pétert a *Kövekkel*. Ez a négy stúdió előadás kifejezetten az igényesebb közönségnek szóló kínálat, ha úgy gondolják, hogy nekik nem megfelelő a *Lili bárónő* és az *Egy szoknya, egy nadrág*. De a nagyszínpadon is lesz Shakespeare, *A velencei kalimár*, és bemutatjuk a Bereményi-féle *Az arany árát*. A különféle igények között kényesen egyensúlyozva próbáljuk kialakítani a programot. Nem tehetjük meg, hogy nem vesszük figyelembe a

közönség igényeit. Ha nem ebben a régióban játszanánk, akkor másfajta színházat csinálnánk. Elsősorban a közönség miatt ilyen a színház, nekik szeretnék a kedvükben járni. Mert hát minden egyes néző számát, lasszóval kell fogni őket.

– Hány előadást tudtok tartani egy-egy bemutatóból?

– Öt felnőtt bérletünk van. Ha végignézzük ennek a közönségét, akkor azt látjuk, hogy a nézők átlag életkora hatvan év körül jár. Ez borzasztó! De ezzel az öt bérlettel ki is fulladnak a felnőtt előadások. Az úgynevezett művészszínházi előadásainkat nem tudjuk bérletszűnetben játszani, mert nincs rá igény. De tájolni sem tudjuk őket vinni, mert ott sincs közönsége. Így eljuttatjuk még négyszer az előadásokat a középiskolás bérletben, azaz összesen kilenc előadást tartunk belőlük. Ha szerencsénk van, akkor elvisszük őket még Budapestre vagy valamilyen fesztiválra. A Csehov-bemutatókat, a *Három nővért*, a *Cseresznyészkertet* 12 előadás után vettem le a műsorról. A *Caligula helytartójából* eddig kilenc előadás volt, de ezt még nem vettem le a műsorról, mert holnap is játszunk itt Kisvárdán – 14 hónap után. Ez izgalmas lesz. Szóval a *Caligulából* összesen tíz előadás lesz, pedig – ha mélyebben belegondolunk – Székely János nem az a vad és érthetetlen szerző, hogy ne lehetnének rá kíváncsiak a nézők...

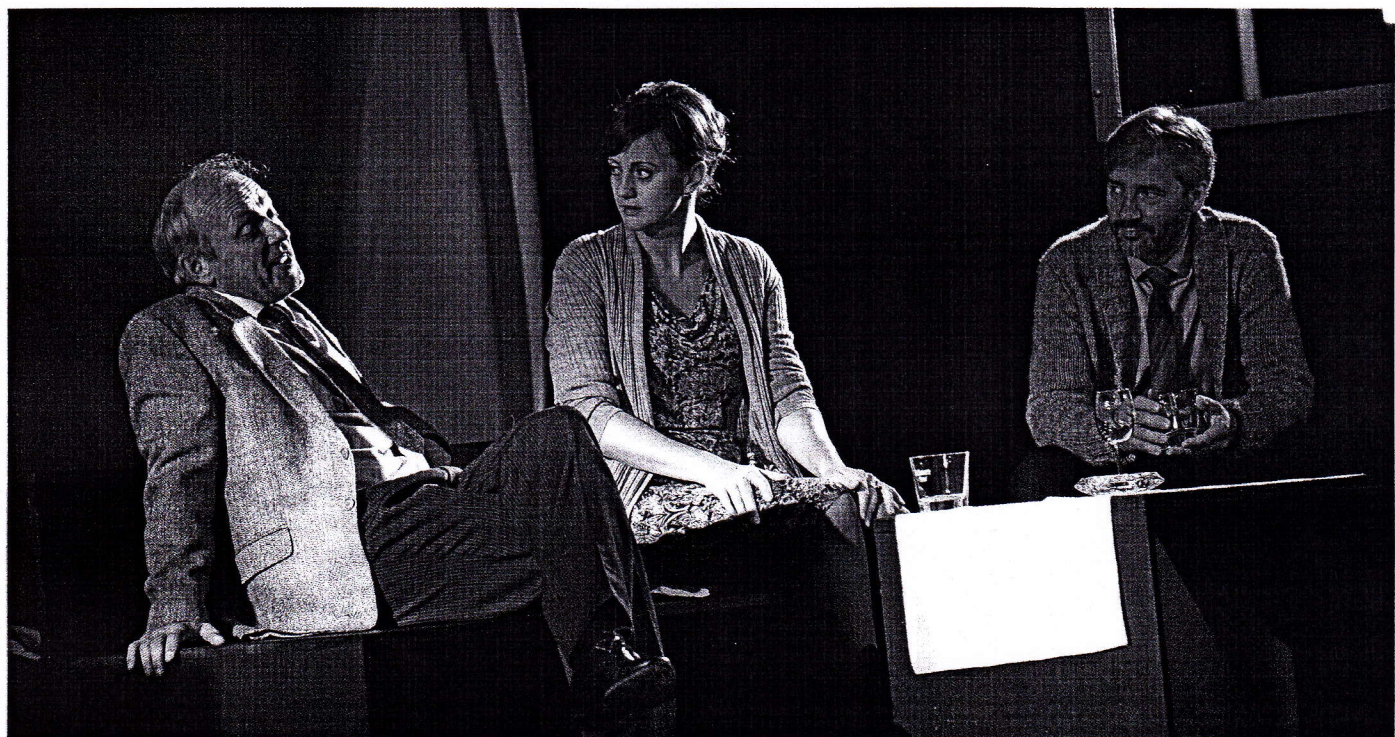
– Felfoghatatlan!

– Igen, felfoghatatlan és érthetetlen. Tamási Áron *Énekes madárát* sem tudtuk játszani bérleten kívül. Ez azért maradhatott életben, mert viszonylag többen tájoltunk vele, és Vidnyánszky Attila, a darab rendezője elvitte Debrecenbe, ahol 22 előadást játszottunk

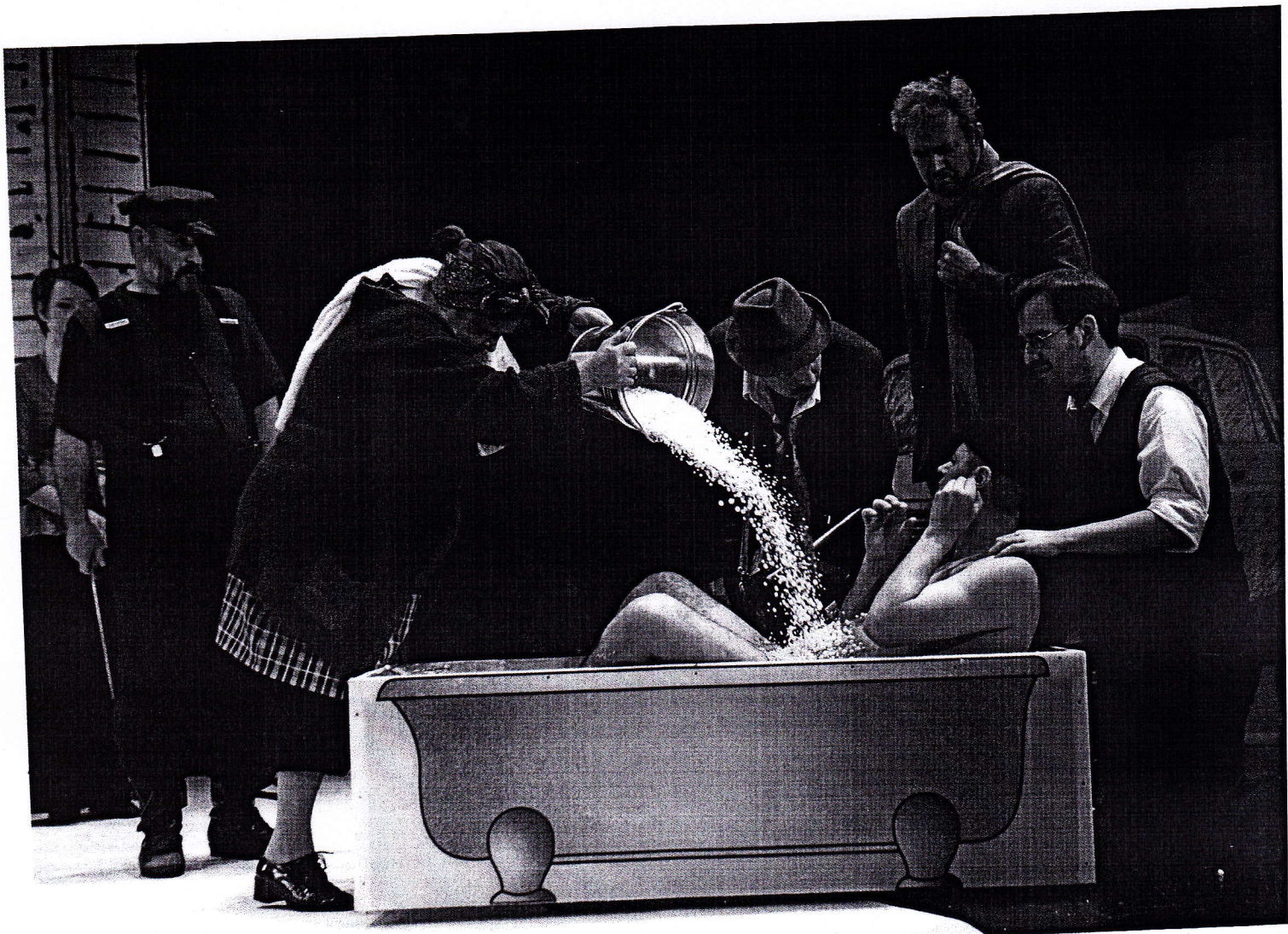
belőle bérletben. Így az *Énekes madár* megélte az ötven előadást. Akárcsak a Bezerédi Zoltán rendezte Gárdonyi Géza-darab, *A bor*, ami nagy siker volt. Szóval vannak kivételek. A vidámabb előadásainkból 30-as szériát szoktunk játszani, mert ezek iránt sokkal nagyobb az igény vidéken is.

– Ilyen körülmények között tudsz kedvet és lelkesedést önteni a társulatba?

– Biztos, hogy fárasztó így gyakorolni a szakmát. Egy idő után a színész is belefásul abba, hogy évente csinál négy bemutatót, egyik próbafolyamatból esik a másikba, de nem tudja kijátszani az előadásokat. Az a legszörnyűbb ebben, hogy így a szerepek sem tudják igazán kiforrni magukat. Például Mokos Attila sem tudja a *III. Richárdban* kifutni magát, mert elgáncsolják őt a célegyenes előtt. Egy ilyen formátumú szerep jó esetben igazán a tizedik előadás után kezd el élni: lazul, jönnek elő a színei stb. De nem tud a színész ide eljutni, mert nálunk a tizedik után halálra van ítélve az előadás, ki van végezve a szerep, és a színésznek bele kell kezdenie egy következő próbafolyamatba. Ezzel a „mókuserékkel” nagyon nehéz kondícióban tartani a társulatot, lelkesíteni meg motiválni őket. Pedig ha hat előadást tartunk, akkor a színésznek abban a hat előadásban kell megtalálnia a maga örömét, ha tízet játszunk, akkor tíz előadásban. Mokost azért kínáltam meg a *III. Richárd*dal, mert tudtam, hogy ez a szerepálma. És a szerepálmát akkor is el fogja játszani a színész, ha csak három előadás lesz belőle. És mindent oda fog tenni abba a három előadásba, mindent el fog követni azért, hogy sikeres legyen az alakítása.

Árulás (Mokos Attila, Bandor Éva, Petrik Szilárd) *Fotó:* Kiss Gibbó Gábor

Magyar zombi (Fabó Tibor, Varsányi Mari, Méhes László, Skronka Tibor, Majorfalvi Bálint)

– Voltatok Pesten, aztán Pécssett a III. Richárddal, most olvastam, hogy egy szlovákiai fesztiválon is szerepeltetek vele. Ezeken a helyeken másfajta közönséggel találkoztok?

– Pesten, a József Attila Színházban száz ember előtt ment a III. Richárd. Azért ez nem annyira lelkesítő.

– Tényleg?

– A Revizoron sokan voltak ugyanezen a pesti vendéggjátékon. Valószínűleg a József Attila Színház közönsége azt gondolta a III. Richárdról, hogy az már nem neki való. A Revizor viszont még belefért abba a műfaji kategóriába, amit megszoktak. De játszottuk például *A hentessegédet* a Tháliában, az nagyon jól ment, és jó visszhangja is lett, ahogy hallottam. Tegnapelőtt szintén nagyon jól sikerült Túrócszentmártonban a III. Richárd. Sajnálkoztunk is, hogy miért nem tudott ilyen jó lenni az előadás a POSZT-on is. Pécssett a nagyszínházban játszottunk, itt pedig egy kamaraszínházban, kisebb térben, jobb akusztikával. Azért is szólalt meg jobban az előadás, mert szlovák közönség előtt játszottunk, és nem kellett arra vigyáznunk, hogy ne legyen szöveg-tévesztés. Ez a színészen eleve előidéző egyfajta lazaságot, flottaságot. Nagyon jól ment az előadás.

– Ami sajnos nem mondható el a POSZT-ról.

– Pécssett úgy játszottuk az előadást, hogy előtte két hónapja nem volt műsoron. Közben a nagyobb szerepeket játszó színészeknek, de főleg Mokos Attilának III. Richárdként töménytelen mennyiségű szöveget kell elmondania. Képzeld el, hogy ilyen körülmények között mekkora stressz alakulhat ki a színészen – ráadásul tudva azt is, hogy szakmai közönség fogja őket nézni: kritikusok és más hozzáértők. De motiválja a társulatot, ha meghívják bennünket valahová – még akkor is, ha nem mindig mondanak jókat az előadásról.

– Mit tartasz az igazgatásod alatt eltelt tíz év legfontosabb előadásainak, legnagyobb sikereinek?

– Legnagyobb sikerként nem előadást mondanék, hanem azt, hogy a neves, igényes rendezők szívesen jönnek hozzánk dolgozni, és elismerően nyilatkoznak az itteni alkotói körülményekről. Valló Péter vagy Martin Huba többször visszatért hozzánk. Most Roman Polákkal tárgyalok, ő szlovák rendező, jelenleg a pozsonyi Nemzeti Színház igazgatója. Nagyon jó véleménnyel van a színházunkról, látott is tőlünk előadásokat, és azt mondja, hogy izgalmasnak tartja a társulatot, tehetségesnek a színészeket. Ez a legfontosabb a munkánkban, hogy megpróbáljuk a rendezői elit egy részét megszólítani. Az is fontos számunkra, hogy azok a rendezők, akik nálunk járnak, úgy érezzék, a mi társulatunknak még fontos a minő-

ségi munka. Martin Huba épp egy pozsonyi rendezése után jött hozzánk, ott az összes szereplője játszott valamilyen sorozatban, így hatalmas felüldülés volt a mi színészeinkkel dolgoznia, mert itt nem futott senki forgatásra meg szinkronba. Álltak még fél háromkor is a színpadon, és várták az instrukciót. Nem volt más dolguk, minden energiájukat az ügyre összpontosították. Erre mondta Huba, hogy nem is tudom, milyen kincs van még a kezünkben. Szerintem ez a legnagyobb eredmény és erény.

– **De azért biztos tudsz mondani sikeres előadásokat is.**

– Természetesen voltak fontos előadások is. A teljesség igénye nélkül ilyenek tartom pl. a Martin Huba rendezte Csehov-bemutatókat, a *Három nővért*, a *Cseresznyéskertet*. Ugyancsak ő rendezte a Dosztojevskij-előadást, a *Karamazov testvéreket*. Ezt is fontosnak tartom. Akárcsak az *Énekes madarat*, amit Vidnyánszky rendezett. De említhetném Verebes *II. Józsefét*, vagy a Görög László által rendezett Lorca *Vérnászát*, és még nagyon sok jó előadást. Nem az a fontos, hogy milyen szériában mentek ezek a produkciók, illetve, hogy mekkora szakmai sikereket értek el. Inkább azért említem őket, mert emlékszem, hogy milyen hangulat uralkodott a munka során, hogy mennyi mindent kapott a társulat a próbafolyamat alatt a rendezőtől, egymástól... A könnyű műfajban is csináltunk fontos előadásokat. Ilyenek például Méhes László rendezései. Az ő jelenlétét azért tartom fontosnak a társulatunkban, mert – valószínűleg a humorérzékéből adódóan – nagyon érti a könnyű műfajokat, de úgy nyúl hozzájuk, például Ken Ludwig *Primadonnájához*, mintha Csehovot rendezne. Olyan szenvedéllyel és alaposítással elemez, miközben tudja, hogy ez nem Csehov, de ebből is ki akarja hozni a legjobbat, a legmélyebbet. Az általa rendezett szórakoztató jellegű előadásainkat szakmai szempontból is abszolút mértékben vállalhatónak tartom.

És sorolhatnám még a sikereket az elmúlt tíz évből. Például az *Imposztort*, ami korábban készült, mint ahogy ide jöttem volna, de aztán én menedzseltem Martin Huba első komáromi rendezését. Vagy a Lukáts Andor rendezte *Macskabajt*, ami *Az inishmore-i hadnagyt* című Martin McDonagh-darabból készült, és ki is verte a biztossítékot. Már a bemutató szünetében hetvenen mentek el a nézőtér-ről. De akik maradtak, azok tomboltak a végén. Itt, Kisvárdán is voltunk vele, és fődíjat is nyertünk. Két-három fődíjat azért kaptunk az elmúlt tíz évben itt is, például *A borral* is... Ezekre szívesen emlékszik az ember. Archiválom magamnak a bemutatókat, van egy dossziém, és a bemutató után beleteszem a Kulisszák nevű kiadványunk aktuális számát. Olykor előszedem őket, nézegetem, hogy Jézus Máriám, hatvan valahány bemutatónk volt a tíz év alatt. Hihetetlen.

– **Nehéz feladatra szeretnék kérni. Sajnos kevesen ismerik a komáromi színészeket, pedig nagyon jó társulatot alkotnak. Megpróbálnád bemutatni a színház legfontosabb tagjait?**

– Azokkal kezdeném, akiknek a szenvedélyük vált a színház, akik áldoznak is azért, hogy elsősorban ezzel foglalkozzanak. Ez nem azt jelenti, hogy mást nem vállalnak el, de általában csak igényes feladatokat. Ilyen például Bandor Éva, aki elementárisan jó színésznő. Több mint húsz éve, 1988-tól játszunk együtt, renge-

III. Richárd (Horányi László, Rancsó Dezső)

Fotó: Kiss Gibbó Gábor

tegszer voltunk egymás partnerei, már Kassán is együtt kezdtünk. Ismerjük egymás rezdüléseit. Nagyon jó színésznő és nagyon jó partner, akinek minden további nélkül a szemébe merek nézni a színpadon. De ő egy örökösén tépelődő, magával folyton elégedetlen színésznő. Férfiben ugyanilyen Mokos Attila, aki ráadásul mostanában felkapott filmszínész lett Szlovákiában, sőt most már Csehországba is hívják, elég sok filmben játszik. A szlovák közönség már megismerte a nevét. De neki is elsősorban a színház a fontos. Abból is látható ez, hogy amikor megkapta III. Richárd szerepét, akkor a próbák előtt három hónappal már elkezdett a szereppel foglalkozni. Tudta, hogy tíznél több előadás aligha lesz, mégis sokat dolgozott. Ez afféle zsigeri késztetés, nem azért csinálja, hogy tíz estén tízszer háromszáz embernek megmutassa magát, inkább azért, mert belső igénye van rá. Fontos figurája a társulatnak Fabó Tibi, aki más típusú színész. Ő egy laza, nyugodt természetű ember, aki adott esetben le is mond más feladatokról, ha ez a színházzal ütközik. Neki is a színház a legfontosabb. Vagy Holocsy Kriszti, aki elképesztően érzékeny alkat, és harminc valahány éves korára jelentős színésznővé érett. Ő is nagyon jó partner, és elképesztően alázatos. Nem is találkoztam még ilyen alázatos emberrel. Ez is jó. Én például még soha nem hallottam a próbán, hogy

azt mondta volna valamire, hogy ezt én nem így gondolom. De mégis megcsinálja úgy, ahogy a maga módján szeretné csinálni. És a rendezők általában el is fogadják tőle azokat a variációkat, verziókat, amit mutat nekik. Szeretik őt, mivel nagyon természetes, nagyon érdekes jelenség, De a testvére, Holocsy Kati is hasonló. Aztán itt vannak a fiatalabbak, Szabó Viktor, aki már más generációt képvisel, így másképpen is gondolkodik a színházról. De ő is fanatizálja magát. Lehet, hogy azért, mert ő is a pozsonyi színművészetin végzett, mint többen a társulatból, így nagyon sokunknak volt Martin Huba a tanára. Huba fanatizálja a saját tanítványait, ugyanakkor a Sztanyiszlavszkij-féle módszer meg a pszichológiai realizmus is egyfajta önmarcangolást válthat ki az emberekből. Olasz Pista szintén Huba tanítványa volt, ő is állandó útkeresésben él, folyton keresi magát, állandóan elégedetlenkedik önmagával, de mindent megtesz annak érdekében, hogy az a szerepformálása a lehető legjobb legyen. Tar Renáta és Majorfalvi Bálint a budapesti Színművészetiről jöttek hozzánk, alázatuk és munkabírásuk példamutató. Ugyanez elmondható Bernáth Tamásról. De az idősebb generációt képviselő, nagyon hasznos karakterszínészeinkről, Németh Istvánról is. Skronka Tibor húsz év kitérő után csatlakozott újra a társulathoz. Erre a korú és karakterű színészre nagy szükség volt, így szerencsés időben érkezett az erősítés. És ott vannak még a nyugdíjasaink, akikre szükség esetén mindig számíthatunk.

– Azért furcsa lehet színészként igazgatónak lenni. Partner és főnök is lenni egyszerre. Hogy tudod ezt kezelni?

– Nagyon nehezen. Amikor próbálok, a színpadon vagyok, és ha csinál valaki valami hülyeséget, amire reagálni kell, akkor nehéz eldöntennem, hogy ezt milyen helyzetből tegyem. Egyébként én színészként is mindig szigorú voltam magammal szemben is. Akkor is mindig megmondtam, ha valami bajom volt, de mióta igazgató vagyok, mindig mérlegelnem kell, hogy ha valamire reagálok, akkor a többiek el tudják-e dönteni, hogy ez most igazgatóból vagy színészből teszem-e. Ez egy tudathasadásos állapot, hogy egymás partnerei vagyunk a színpadon, együtt alkotunk, dolgozunk, keresünk, szenvedünk, és amikor vége a próbának, felmegyek az irodába, akkor már igazgató vagyok. Egy rendezőnek könnyebb. A rendező eleve hatalmi helyzetben van. A próbán is, meg az igazgatói irodában is. Én a próbán nem vagyok hatalmi helyzetben, ott partneri viszonyban vagyok a többiekkel. És egyszer csak váltani kell, és a próbákon, előadásokon kívül már hatalmi helyzetből kell viselkedni. Ebből olykor hülye helyzetek adódnak.

– Szigorú igazgató vagy, azt mondd?

– Megpróbálok az lenni. Nem meggy másféleképpen. Major mondta, hogy a színházban nincs demokrácia. Ezt én is így gondolom. Van alkotói meg partneri viszony, meg sok minden más is van: alkotói szabadság – egy bizonyos határig. De abszolút demokrácia nincs a színházban. Ez lehetetlenség. Én próbáltam így is, úgy is viselkedni, míg rájöttem, hogy kell lennie egy határnak, amin túl nem szabad menni, és hagyni, hogy az úgynevezett alkotói szabadságba becsomagolt felelőtlenségek működjenek. Tudomásul kell venni, hogy azért ez is egy munkahely, ahol közalkalmazotti viszonyban

Caligula helytartója Foto: Kiss Gibbó Gábor

dolgoznak emberek, rájuk ugyanúgy érvényesek a munkatörvénykönyv előírásai. És igenis figyelembe kell venni a színházi hierarchiát. De sok esetben engedékeny vagyok. Máskor meg arra jövök rá, hogy nem kellett volna engedékenynek lennem. De többnyire szigorú vagyok – míg rá döbbenek néha arra, hogy a francba!, nem kellene ilyen szigorúnak lenni. Tehát egyfajta önkontroll azért állandóan működik bennem. Azaz nem elvakult módon vagyok szigorú. Soha nem mondtam azt, hogy így lesz és kész! Inkább tépelődöm magamban. Szóval szerintem sok ez a tíz év.

– Ez mit jelent?

– Sok tíz évig színházigazgatónak lenni.

– Belefáradtál?

– Néha van olyan érzésem, de a sikerek ezt feledtetni tudják.

– Csak nem készülsz váltásra?

– Még ez is ott van a lehetőségek között. Csak hát szokták mondani – Magyarországon hallottam –, hogy egy színházigazgatói székhely nagyon nehéz hozzájutni, és aztán nagyon nehéz szabadulni tőle...

– Szerintem ez nem így van. Nagyon nehéz hozzájutni, és könnyen megszabadíthatják tőle az embert.

– Én szívesebben lennék gondtalan, csak a művészi feladatokkal foglalkozó színész – ha tudnám, hogy működik fölöttem egy fe-

lelősségteljes színházvezetés, amire bármilyen helyzetben, bármilyen körülmények között hagyatkozhatnánk.

– Azért vagy most te az igazgató, mert az előző vezetést a társulat nagy része nem fogadta el. Téged elfogadtak?

– Engem sem fogad el mindenki feltétel nélkül, ez nem így működik. Most is botrány volt a színházban, mert két színésznek nem hosszabbítottam meg a szerződését, és ezen felhördültek a színház körül jövő-menő emberek. Ezeket a botrányokat viselni kell. Én úgy gondolom, hogy a színház vezetésének mindig végig kell gondolnia a kínáló alternatívákat, és ezek közül kell a legjobbat választani, ebből kiindulva vinni tovább a színházat. Tehát ha a körülmények azt követelik, hogy most valamilyen áldozatot kell hozni, akkor ezt természetesen meg kell hoznia a színházvezetőnek. Bár tudja, hogy fájdalmas, mégis meg kell lépnie. Egy színházban elég sok népszerűtlen döntést kell hozni.

– Hol helyeznéd el a komáromi színházat a színházi palettán? Sikerkült az elmúlt években, évtizedekben valamifajta sajátos helyet kivívni magatoknak?

– Két mérce alapján lehet megítélni a mi helyünket. Lehet viszonyítani a magyar színházi élethez, beleértve ebbe a magyarországi színházakat éppúgy, mint a határon túli színházakat. És lehet

mérni szlovák mércével is a teljesítményünket. A szlovák színházak között szerintem egyre előkelőbb helyett foglalunk el. Mostanában sokat beszélnek rólunk...

– Egyébként hány színház van Szlovákiában? Nagyságrendileg mekkora a színházi élet?

– Nem nagy. Egész Szlovákiában huszonvalahány színház működik. Pozsonyban is csak három-négy színház van, nem olyan rengeteg, mint Budapesten. A szlovák színházak között még mindig afféle fehér négerekként kezelnek bennünket. Nemcsak minket, hanem például az ukrán színházat is. Emiatt sokan nem is tartanak minket közjük valónak. De azért ha megjelenünk egy-egy fesztiválon, akkor meg szoktak lepődni, hogy nem rossz, amit csinálunk. Többnyire elismerően írnak rólunk a szlovák kritikusok is, amikor látnak egy-egy előadást nálunk.

– És a magyar színházak között hol a helyetek?

– Ha a magyarországi vidéki színházakhoz viszonyítanám magunkat, akkor szintén előkelő helyet foglalnánk el. Ha csak a régióban működő színházakat veszem figyelembe, a veszprémit, a győrit, a tatabányait, a sopronit, akkor azt látom, hogy mi sokkal merészebbek vagyunk, mint ők. Annak ellenére is, hogy sokkal méltánytalanabb körülmények között dolgozunk – akár az anyagi feltételekre, akár a közönség létszámára gondolok. Bár mi rá vagyunk kényszerítve arra, hogy minél több nézőt hozjunk be, de ebben nem akarjuk a könnyebbit utat választani, mert akkor teljes egészében le kellene mondanunk azokról a színházeszményekről, amelyek jegyében dolgozunk. Ha mérlegre tesszük, hogy milyen helyzetben vannak az említett magyarországi színházak, és milyen helyzetben vagyunk mi, akkor az derül ki, hogy mi sokkal markánsabb műsorteranggal, megkockáztatom: jóval színvonalasabb előadásokkal jelentkezünk – tisztelet a kivételnek.

De specifikus helyzetben is vagyunk, ugyanis a magyar színházkultúra éppúgy hat ránk, mint a szlovák. Ahogy említettem, a társulat nagy része is a pozsonyi főiskolán tanult, ott szocializálódott. Viszont a magyar színházi kultúra is hat ránk, különösen azért, mert anyaországi színészek is vannak a társulatban. De szlovák rendező éppúgy rendez minket, mint magyarországi vagy épp erdélyi rendező.

A határon túli magyar színházak között azért vagyunk sajátos helyzetben, mert nálunk nem alakult ki olyan rendezői színházi arculat, mint amit mondjuk Kolozsvárott megteremtett Tompa Gábor, Sepsiszentgyörgyön Bocsárdi László, Beregszászon Vidnyánszky Attila. Mert nálunk nem jelentkezett olyan rendezői egyéniség, aki a saját arcára tudta volna formálni a színházat, és ezzel megteremteni, megalkotni az önálló arculatát. Ez által nálunk megmaradt a népszínházi jelleg, de elég erős rendezők jelenlétével. Azt viszont tényleg fájjalom, hogy nem tudunk kinevelni egy erős rendezői egyéniséget. Nem a mi hibánk, mert nem mi tanítjuk őket. De nem tudott megszületni az erős kortárs dráma sem a szlovákiai magyarság körében. Ezzel még tartozunk önmagunknak.

Az elkövetkező megpróbáltatás keresése

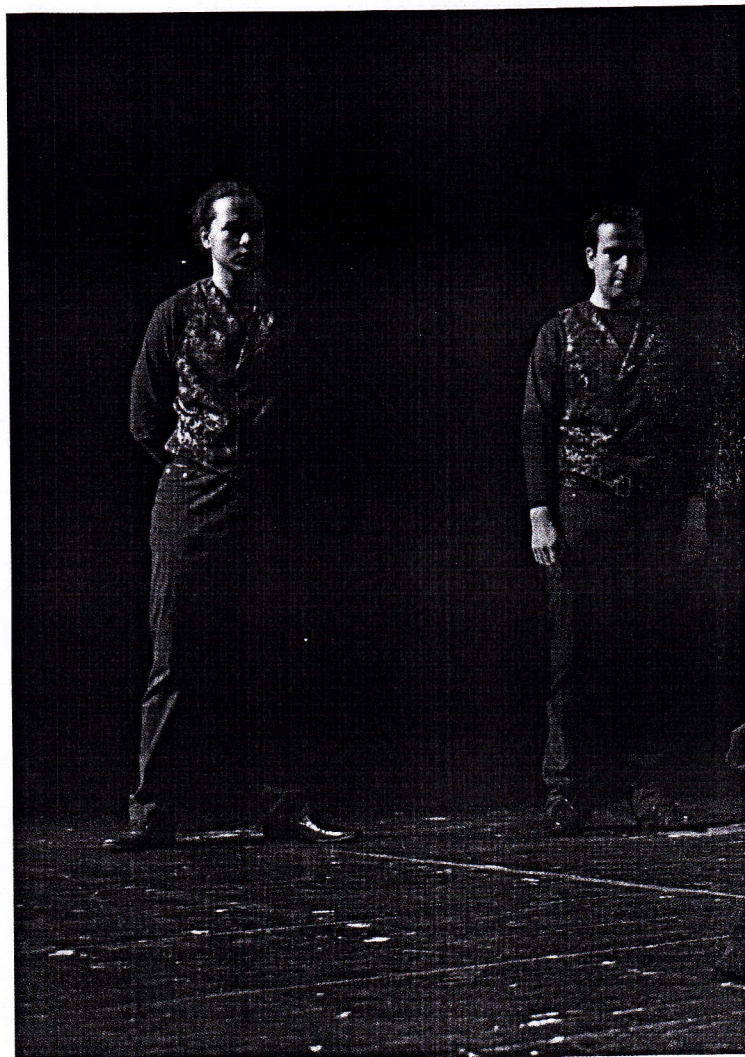
A határon túli színházak fontos szerepet töltenek be a magyar kulturális életben. Ezek közül az egyik legszínvonalasabb a **KOMÁROMI JÓKAI SZÍNHÁZ**, amely igényes műsorpolitikájával és odaadó, lelkes társulati munkájával kelt figyelmet. A színház előadásairól és társulatáról **SZÜCS MÓNIKA** és **SÁNDOR L. ISTVÁN** ír.

A MŰSORTERV

Míg az utóbbi időben Magyarországon a vidéki színházak jelentős része egyértelműen kommerszebb műsorpolitikára váltott, a komáromi Jókai Színház meg tudta őrizni igényességét. Náluk az elmúlt években is egyértelműen a művészi szándékok határozták meg a darabválasztást, s kevésbé a közönség egyszerű szórakoztatásának igénye. Ez tükröződik a bemutatók műfaji megoszlásában is. A tavalyi jubileumi, 60. évadban egy klasszikus dráma mellett (Shakespeare: *III. Richárd*) két kortárs magyar szerző került színre (Tasnádi István: *Magyar zombi*; Spiró György: *Príma környék*). Emellett két darabot mutattak be kifejezetten a szórakoztatás szándékával (Fenyő Miklós–Tasnádi István: *Made in Hungária*; Feydeau: *Egy hölgy a Maximból*).

A korábbi két évadban még kisebb volt ez az arány, akkor csak egy-egy szórakoztató darab került színre (Szász Péter–Aldobolyi Nagy György–Verebes István: *Whisky esővízzel*; Vaszary Gábor–Fényes Szabolcs–Szenes Iván: *Az ördög nem alszik*). Emellett játszottak magyar és külföldi klasszikusokat (Csehov: *Cseresznyés-kert*; Gogol: *Revizor*; Csiky Gergely: *Lumpok*, Móricz Zsigmond: *Sári bíró*) és a közelmúlt szerzőinek műveit (Ladislav Ballek: *A hentessegéd*; Székely János: *Caligula helytartója*). Emellett rendszeresen mutat be gyerekelőadásokat is a komáromi színház (Faragó Zsuzsa–Laboda Kornél–Zombola Péter: *Szegény Dzsoni és Árnika*; Hoffmann története nyomán: *Diótörő*).

Ezek a korábban kialakult arányok az idei műsortervben sem változnak. Egy klasszikus dráma mellett (Shakespeare: *A velencei kalmár*) színre kerül két kortárs szerző (Bereményi: *Az arany ára*; Harold Pinter: *Árulás*). Színre kerül egy gyerekdarab is (Václav Ctvrték–Kárpáti Péter: *Rumcájsz, a rabló*), és bemutatnak két szórakoztató előadást (Huszka Jenő–Martos Ferenc: *Lili bárónő*; Fényes Szabolcs–Frenkó Zsolt–Barabás Pál: *Egy szoknya, egy nadrág*).

III. Richárd (az előtérben Szabó Szvrcek Anita)

Foto: Kiss Gibbó Gábor

RENDEZŐK

A komáromi Jókai Színház működésének sajátossága, hogy nem kötődik hozzájuk állandó rendező. Ugyanazt a gyakorlatot folytatják ők is, mint az igényesebb magyarországi műhelyek: bár nincsenek szerződötetett rendezők, de ugyanannak a néhány rendezőnek a folyamatos meghívásával próbálják biztosítani a folyamatos műhelymunkát. Gyakorlatilag ezek a visszatérő vendégek szabják meg a komáromi színház művészi arculatát.

Ezek között talán Martin Huba a legfontosabb. Először 2003-ban dolgozott a Jókai Színházban (Spiró György: *Az imposztor*), de azóta több fontos előadást is készített (Dosztojevszkij: *Karamazov testvérek* – 2007; Csehov: *Három nővér* – 2009; Csehov: *Cseresznyéskert* – 2011; Shakespeare: *III. Richárd* – 2013).

Az utóbbi években fontos szerepet töltött be a komáromi színház életében Méhes László, aki először 2009-ben dolgozott a társulattal (Ken Ludwig: *Primadonnák*). Kiemelkedő komáromi rendezése

a *Revizor* (2012). Emellett szórakoztató előadásokat is készített (Békffy István–Lajtai Lajos: *A régi nyár* – 2010; *Made in Hungária* – 2012). Ettől az évadtól kezdve ő a komáromi Jókai Színház főrendezője.

Visszatérő rendező Komáromban Valló Péter is. Ő először 2010-ben dolgozott a társulattal (Shakespeare: *Vízkereszt*). Ezután majd minden évadban színpadra állított egy-egy előadást (*Lumpok* – 2010; *Príma környék* – 2012; *Árulás* – 2013). Úgy tűnik, visszatérő vendéggé válik Bagó Bertalan is, aki az előző évadban színre vitt *Magyar zombi* után idén *Az arany árát* fogja rendezni. Az utóbbi években egy-egy fontos előadás fűződik Béres Attila (*Caligula helytartója*) és Rastislav Ballek (*A hentessegéd*) nevéhez.

A TÁRSULAT

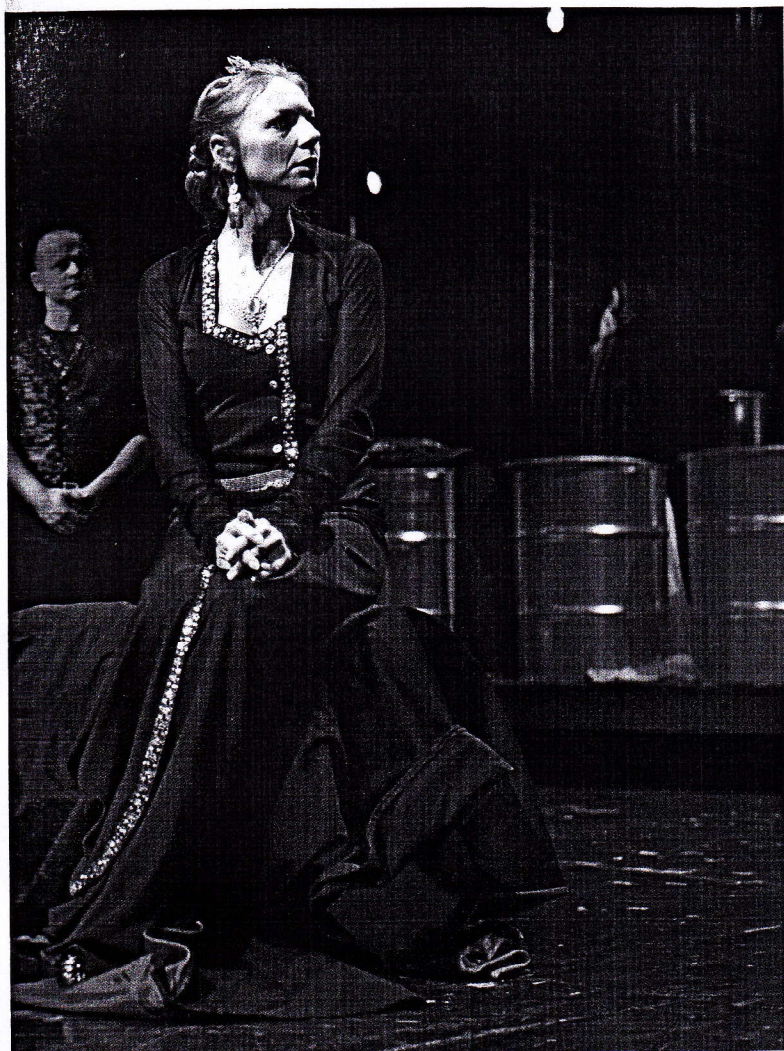
A vándorló rendezők ellenére a komáromi előadások mégis egy-egy benyomást keltenek. Ez nyilván alapvetően a társulat munkájának köszönhető. Bár anyagválasztásukban, kifejezőmódszójukban, stílusukban, sőt színészi játékukban is különböznek a produkciók, mégis összekapcsolja őket valami. Elsősorban az, hogy a jó értelemben vett munka érződik bennük. Hogy az alkotók a mélyére akarnak jutni a választott anyagnak, hogy keresik azt a módot, ahogy a legérvényesebben szólaltatják meg a művet. Sosem a könnyebb megoldásokat választják, ezzel azt jelzik, hogy nem becsülik le a közönséget, miközben szó sincs arról, hogy a komáromi előadások csak az irodalmi és színházi ügyekben jár-tas keveseknek készülnének.

Miközben az az ember benyomása, hogy sok jó színész van a komáromi társulatban, elsősorban mégsem az egyéni alakításokra emlékszik, hanem a társulati össz munkára. Talán ez a Jókai Színház sikereinek titka: egymással szót értő, a másikat partnernek tekintő, egymást játékhelyzetbe hozni tudó színészek szerepelnek az előadásokban. És miközben több markáns egyéniség is van közöttük, munkájukkal alapvetően a társulat egészét erősítik.

Ennek az egységes társulati munkának a lenyomatait láthatjuk az elmúlt időszak legfontosabb előadásaiban is.

III. RICHÁRD

A Martin Huba rendezte előadás talán a komáromi színház legfontosabb bemutatója lehetett volna az utóbbi időkben. Nemcsak azért, mert eredetileg jubileumi előadásnak készült (a színház megalakulásának 60. évfordulójára), hanem azért is, mert ezzel a produkcióval bekerült a Jókai Színház a Pécsi Országos Színházi Találkozó versenyprogramjába. (Eddig egy alkalommal szerepelt itt, 2002-ben a Telihay Péter rendezte *Tartuffe*-fel.) Hogy még sem egyértelmű sikerről beszélhetünk, ez annak tudható be, hogy a *III. Richárd* nem jó formáját mutatta Pécsen, a szakmai közönség alapvetően elutasította, és a közönség körében sem aratott osztatlan sikert. (Nem először fordul elő, hogy egy határon túli színház nem bírja el azt a nyomást, amit a POSZT-on való szereplés jelent.)

III. Richárd (Mokos Attila) *Foto: Kiss Gibbó Gábor*

De ha elfogulatlanul nézzük az előadást, akkor megállapíthatjuk, hogy alapos és gondos munka van benne, amely határozott dramaturgiai, rendezői, tervezői koncepciót mutat, s ezt odaadó, alázatos színészi munka segíti kibontani.

Bár az előadás megtartja a Shakespeare-mű szerkezetét, sok apró részlet helyét megváltoztatja, s némiképp módosítja a darab időrendjét. Ezzel azt a hatást kelti, hogy minden egyre feltartóztat-hatatlanabban halad az örült végkifejlet felé. Például nem a későbbi III. Richárd (Mokos Attila) monológjával indul az előadás. Először – mottószerűen – dobok döngésétől aláfestve a női szereplők egy fontos mondata hangzik el, amellyel mintegy átkot mondanak a címszereplő fejére. Ez nemcsak azt az érzést kelti a nézőkben, hogy ebben a világban minden a romlással van eljegyezve, hanem kinyitja a fülüket azokra a szüntelen átkozódásokra, amelyek végigkísérik a történetet.

Így az a benyomásunk támad, hogy ebben a világban senki sem ártatlan, és hogy mindenkinek épp annyi számon kérni valója van a másikon, mint amit rajta lehet számon kérni. Szép pillanata az előadásnak, amikor Richárd feleségeként Lady Annát (Tar Renáta) hívják a koronázásra, és ebben a pillanatban felidéződik benne a férfival való első találkozása, amikor előző férjét temette, s akkor – Richárd otromba szemtelenségére válaszul – átkot szórt a férfire és leendő nőjére, azaz öntudatlanul saját magára. Egy velejéig romlott világban mindenki beláthatatlan bűnök gerjesztője s elszenvédője.

A Jozef Ciller tervezte színpadkép egyértelművé teszi, hogy az előadásban a hatalmi mechanizmusok működését látjuk, hiszen a dobogókra állított olajshordókból piramis áll össze, amelynek a tetején a királyt látjuk. De ahogy változnak a viszo-

nyok, úgy rendeződik át a színpadkép is, és ahogy hullanak a szereplők, úgy dőlnek el a hordók is. Időnként egy-egy nekiszabadul, és a nézőtér felé kezd el gurulni: mindaz, ami a hatalom színpadán történik, bennünket is fenyeget.

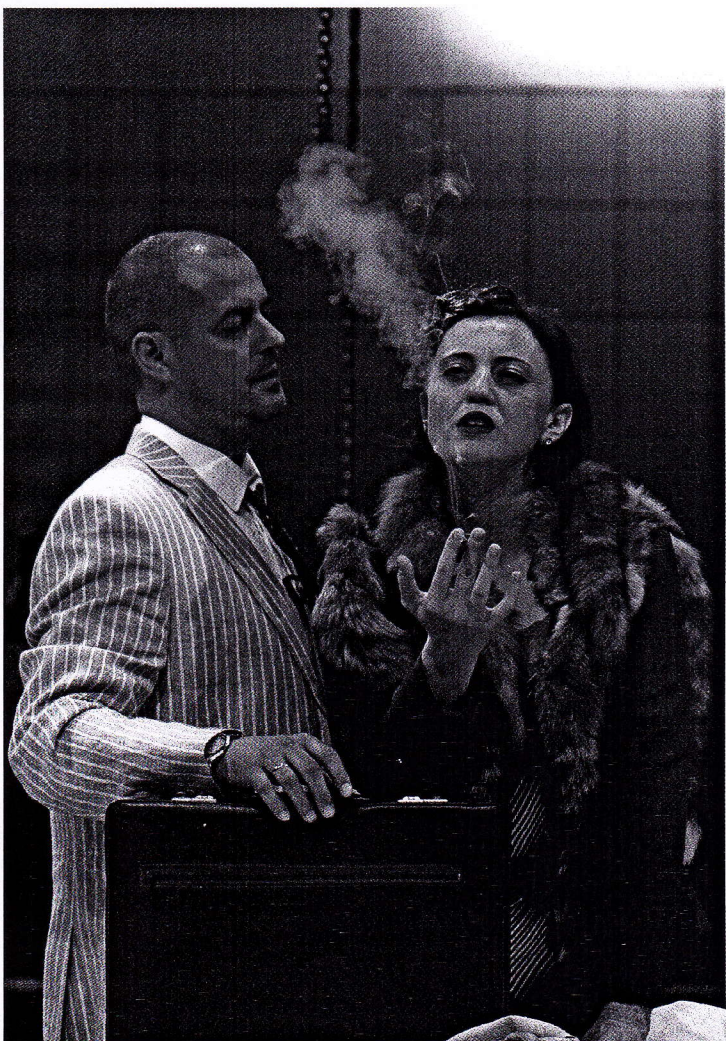
Az egyik jelenetben meg is szólítanak bennünket nézőket, hogy mit szól a nép Richárdhoz, akarja-e őt királynak, hajlandó-e megélnene őt. De azt is látjuk, hogy mindez csak ócska színjáték része. Buckingham (Rancsó Dezső) azt tanácsolja Richárdnak, hogy vonuljon kolostorba, imádkozzon, és ebből a tettetett ájtatosságból fogják majd meghívni őt királynak. Hogy lemondásnak, áldozatvállalásnak tűnjön, amely legfőbb vágya, amire mindenkien átgázolva törekszik. Tehát Richárd pimasz, cinikus bohóctréfát űz nemcsak a vallással, hanem a néppel is: mintha az ő kívánságuk teljesítéséért iktatná be őt be a senkire és semmire tekintettel nem lévő zsarnokságba.

Egy erőszakos, militáns világot mutat az előadás, amelyben Richárd azért tűnik sokáig győztesnek, mert gátlástalanabb és cinikusabb, mint a többiek. Nagyon fontos pillanata az előadásnak az, amikor Richárd koronázás után előrejön Buckinghammal, és azt kérdezi tőle, hogy tudja-e, mi tenné őt igazán királlyá? Richárd az előző király gyermekeinek megölésére gondol, de ez az a határ, amit Buckingham nem akar átlépni. Mások viszont könnyen átlépnek ezen is. Pedig ez egy határpont, ami emberségünk végső maradványait teszi próbára. Ezért szerepel az előadás záróképében a két megölt hercegfiú, hogy emlékezzünk erre. Hogy olyan világban is, amelyben mindenki könnyedén átlép minden gáton, nem élhetjük fel emberségünk végső maradványait.

CALIGULA HELYTARTÓJA

Egészen más eszközökkel és egészen más hangsúlyokkal beszél a hatalom működéséről a *Caligula helytartója*, amelyet idén a kisvárdai fesztivál záróelőadásaként játszottak el a komáromiak.

Székelly János 1972-es darabjának az 1978-as gyulai ősbemutató óta mindössze csak 12 bemutatója volt, de ezek közül hármat egy év alatt, 2011-12-ben tartottak. Úgy tűnik, a 21. század második évtizedében váratlanul ismét aktuálissá vált a zsarnokság természetét s a vele szemben kialakítandó emberi magatartásformákat vizsgáló darab. Előbb Bagó Bertalan vitte színre Kecskeméten, majd Szikszai Rémusz rendezte meg Zsámbékon, végül Béres Attila készítette belőle előadást Komáromban. Az ő rendezése annyiban rokonítható a kecskeméti előadással, hogy valamennyire ez is a mába helyezi a történetet. Mindkettőben mai katonai egyenruhákra utaló öltözeteket viselnek a rómaiak, és mai a ruhája a zsidóknak is (Szikszai Rémusz előadása ezzel szemben időtlen stílizált jelmezeket alkalmaz).

A hentesegéd (Tóth Tibor, Bandor Éva) *Fotó:* Dömötör Ede

Mai környezetet teremt a komáromi előadás díszlete is (tervező: Horesnyi Balázs). A római helytartóság épületében a helytartó összevont irodájában és tárgyalótermében játszódnak az események, ahol mikrofonnal felszerelt tárgyalóasztaloknál beszélget a helytartó a zsidókkal (nyilván azért beszélnek mikrofonba, hogy a jegyzőkönyv kedvéért felvétel készülhessen, mert egyébként is szót értenének egymással.) De itt laptopról vetítik ki a térképet, amely egyébként a római birodalmat ábrázolja. Később, amikor magukra maradnak, a szárnysegédek videójátékokat játszanak. Sőt egyikül monológja, ami arról szól, hogy hazudni kell, a komáromi előadásban rapszámként hangzik el, amelyet vetített képek festenek alá. Sztálintól Kádáron keresztül Büshig számtalan politikus képe villan be – s köztük megjelenik egy fotogén majom is.

A mai környezet azt sugallja, hogy a hatalom természetéről feltett kérdéseket megpróbálja a mára vonatkoztatni a rendezés. De a körítés kissé elvonja a figyelmet a lényegről: az analógiát erősíti, azt hangsúlyozza, hogy mindez történhetne akár ma is, de a két főszereplő, Petronius római helytartó (Tóth Tibor) és Barakiás zsidó főpap (Papp Zoltán) morális-szellemi párbajának fordulatait, majd emberi egymásra találásuk színeit nem bontja ki. Az intellektuális dialektus árnyalatainál itt erősebbek az indulatok, és a megértés is szigeribb szinten történik a két figura között.

A mai analógiákat erősíti az is, hogy itt nem késsel próbál az egyik zsidó a helytartóra támadni, hanem egy testére kötözött bombával próbálja őt megölni. (A magát pokolgéppé változtató merénylő nem zsidó hagyományra, hanem a zsidókkal harcban álló muszlimokra utal.) Itt azonnal cselekedni kell, különben mindenki meghal a teremben, ezért lövi le őt Petronius. A két szárnysegédjével viszont már megfontolás eredményeként végez, amikor úgy érzi, hogy méltatlan csapdába zárta őt állítólagos árulásuk. És az előadás végén az is személyes megfontolás eredménye, hogy – minden hiábavalóvá válva – önmagát lövi le Petronius. (Ez radikális változtatás az eredeti darabhoz képest.) Öngyilkosságának pillanatában egy újabb, szürke üllőlabda gurul be a színpadra. (Az előadás játéköltete, hogy Petronius nem székre ült, hanem labdára, s a történet előrehaladásával második, harmadik labda is megjelenik a színen.)

A komáromi *Caligula* (akárcsak a III. Richárd) a zsarnoki természetű hatalom agresszivitásáról beszél, amely alattvalóvá tesz mindenkit. Amikor ezt fejtegeti Petronius, akkor ki is ül a nézők közé, és hozzánk beszél. Szerinte csak a társadalom legalja és legteteje szabad, egyébként mindenki szolga, képtelen szabadon cselekedni.

A HENTESSEGÉD

A komáromi színház másik Kisvárdán játszott előadása, *A hentesegéd* szintén azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy a mindennapi ember miképp viszonyulhat a történelem teremtette létfeltételekhez, de ezt elvont parabola helyett nagyon is valóságos történelmi és társadalmi koordináták között ábrázolja.

Ladislav Ballek 1977-ben írta *A segéd* című regényét, amely egy délszlóvakiai város 1945 és 48 közötti időszakát dolgozza fel. Ebből a történetből (Ondrej Sulaj átíratában) az író fia, Rastislav Ballek rendezett előadást.

A történet középpontjában egy hentes, Riesen (Fabó Tibor) áll, aki fent a hegyekben, egy zárt falusi világban élt. A háború alatt beállt a partizánokhoz, de a németek elfogták, három napig verték, majd felégették a házát. Kárpótlásul az új hatalomtól kapott egy hátr menti magyar kisvárosban egy mészárszéket és egy hentesboltot. Mellé egy segédet is, Lančaričot (Mokos Attila), aki félig szerb, félig magyar, de az új republika hivatalnokai azt tanácsolja a hentesnek, hogy minél előbb szabaduljon meg tőle. Ám mivel a hentes egy lassú gondolkodású, paraszti természetű figura, akitől távol állnak a radikális lépések, így inkább elfogadja, hogy ott van a segéd, semhogy fellépjen ellene. Különben sincs baja vele semmi.

Hiszen a segédnek remek ötletei vannak, ami segíti a mészárszék sikerét. De közben egyre több minden derül ki a zavaros ügyeiről is, hogy találatkonysága többnyire a törvényes lehetőségek festszegetését, sőt átlépését jelenti. De segítségével beindul az üzlet, gazdagodik a hentes és családja, ami előbb-utóbb az életformaváltás kényszerét jelenti. S ez a történet legfőbb konfliktusa.

Míg a hentes – aki valóban remek szakember s közvetlen viselkedésű ember – megpróbál a régi módon továbbélni, a felesége (Bandor Éva) és a lánya (Tar Renáta) szép lassan „átöltözködik”. Remek kép, ahogy áll a két nő, anya és lánya ünneplő népviseletben,

így jöttek le a hegyekből, s azt érzik, hogy kinevetik őket. De gyorsan alkalmazkodnak a kisvárosi környezethez. A lány zongorázni tanul, s fölényes modorú polgári udvarlója (Hajdú László) akad. Az asszony viszont egyre inkább a segéd üzleti partnere lesz – bele megy olyan vállalkozásokba, amelyekből a hentes távol tartaná magát. Aztán egyre kevesebbet árul el erről az urának, s közben nemcsak társa, hanem szeretője is lesz a segédnek. S miközben a város leggazdagabbjai közé emelkedik, szét is hullik a hentes családja.

Közben felsejelenek a történelmi események (például az új választások), és megjelennek a kisváros különféle figurái és apró történetei is. A patikus (Ollé Erik) például mindvégig a világvégéről prófétál, ezzel színezve nyugtalanítva ezt a családi széthullás-történetet. Közben dalok is felhangoznak, egyéb revüelemeket is látunk, szinte végig vetített képek is kísérik a játékot. Ez arra is utal, hogy a rendező nem a történelmi hitelesség, illetve a valóságosság érzetét tekintette a legfontosabbnak, hanem igyekezett a történet metaforikus tartalmait is kibontani. Ezért élt határozottan a stilizáció eszközeivel is, ami kicsit elemelttette a színészi játékot is.

Ez tulajdonképpen ez a komáromi színház egyik jellegzetessége, amely majd mindegyik előadásukban felismerhető. A színészek ugyan a realista színjátszás hagyományából indulnak ki, de a rendezők által teremtett stilizált színpadi közegben összetettebb kifejezőmódra is képesek.

Revizor *Foto:* Kiss Gibbó Gábor

REVIZOR

Bátran él a stilizáció eszközeivel a Gogol-előadás is, amely - a *III. Richárd* mellett - májusban vendégszerepelt Budapesten, a József Attila Színházban. Méhes László rendezése elsősorban groteszk hatásokra törekszik, amelyet bohózzati megoldások és burleszk elemek is segítenek kibontakozni.

Jól szemlélteti ezt a játékmódot rögtön az első jelenet: a polgármester lánya (Tar Renáta) zongorázik a szalonban, körülötte a város előljárói, akik nyilván a polgármesterre várnak. Engedelmesen hallgatják a lány játékát, oda-odamosolyognak neki. A lány teljesen belefeledkezik a játékba, önfeledten dudorászik hozzá. Ám amikor befejezi, láthatóan mindenki megkönnyebbül. De kisvártatva a lány újra belekezd ugyanabba a banális keringőbe, amivel eddig untatott mindenkit. A várakozók ismét felveszik az érdeklődő zenehallgató pózát, azonban ez láthatóan egyre inkább nehezükre esik. Az egyik vendég ekkor odavisz a lánynak egy kancsót. Az felvihog, érti a célzást, és el is megy borért. Alighogy kiteszi a lábát, sietős pakolászásba kezdenek a többiek: mindenféle tárgyakat (például egy virágot) raknak a zongorára, hogy lezárják azt. Ám az igyekezet hiábavalónak bizonyul, mert amikor visszajön a lány, kis vihorászás után egyszerűen odébb rakja a tárgyakat, és folytatja a zongorázást. Közben a vendégek hevesen grimaszolnak, hogy milyen szörnyű az a löre, amit a lány hozott nekik. Mikor már nem bírják tovább, egy másik vendég egy cukorkás tálkával próbálkozik, hogy ismét eltávolítsa a lányt. Amikor ez sikerül, még kétségbeesettebb kísérlet kezdődik a zongora lezárására. Amit csak tudnak, aminek csak súlya van, rárakják a hangszerre. A kotta lapjait is szétsztyják maguk között: van, aki szotyolás zacskót sodor belőle, van, aki elkezd tépegetni. De minden igyekezet hiába: amikor a lány visszajön, könnyedén lepakol mindent a zongoráról. Azon ugyan kicsit meglepődik, hogy a kottakönyvében nincs egyetlen lap sem, de ez sem zavarja, fejből játszik tovább. A polgármester (Fabó Tibor) megváltásként érkezik, és végre kitessékeli a lányt.

Az előadásban mindvégig megmaradnak az első jelenetben felvázolt elrajzolt alakok, illetve a groteszk játékötletek. (A polgármester feleségét is erős túlzásokkal játssza Szabó Szvrcsek Anita.) Jóllehet a bevezető jelenet által felvetett tempóban, kicsit felpörgetve zajlik mindvégig a játék, azért a történet is világosan követhető marad, ami a markánsan, de jól húzott szövegváltozatnak is köszönhető.

Számos játékötlet, groteszk kép szövi át motívumszerűen az előadást. Egy csattanással kezdődik a játék, ami leginkább egy blende hangjaként hat. Az előadás végén is hasonló hangot hallunk, de ez akkor már inkább egy guillotine bárdjának zuhanását juttatja eszünkbe. De visszatér például a zongorázós játék is. Az első rész végén a lány ismét zongorázni kezd, de már nem énekel mellé, hanem – a Hlesztakov (Majorfalvi Bálint) iránt ébredt vágyait jelezve – szerelmes lihegések kísérik játékát. Amikor végül Hlesztakov megkéri a kezét, a levegőben kezd el zongorázni az ujjaival nagy boldogságában.

A zongora nemcsak a polgármester lányának történetét kíséri végig: amikor megérkezik az igazi revizor, és raportra hívja az urakat, magától kezd el játszani, mire a polgármester tehetetlenül tárja szét a kezét.

A kellemesen szórakoztató előadás elsősorban stílusról, elrajzolt karakterekről gondolkodott, s nem arról a világról, amelyben élünk. A saját működésében ábrázolja a gogoli helyzeteket, de hogy ez miképp vonatkoztatható a mai valóságra, annak eldöntését mindenkire magára bízta. A *Revizor* azért fontos mégis a komáromi színház utóbbi éveiben, mert egységesnek és nagyon erősnek mutatja a társulatot.

MAGYAR ZOMBI

A komáromi színház legutóbbi nagyszínpadi bemutatója is mulató előadás, de határozottan arról a világról akar szólni, amelyben élünk. Tasnádi István Erdman *Az öngyilkos* című drámájának alapötletét mai magyar viszonyok közé helyezi. Egy embernek, Blondin Gáspárnak (Tóth Tibor) elege lesz a kilátástalan helyzetéből (a leépítések miatt elvesztette a munkáját), és elhasználódott emberi kapcsolataiból (a feleségét csak unja, az anyósa viszont az idegeire megy), és hogy hagyják őt végre békén, bezárkózik az udvar közepén álló budiba (mint Tót Örkény István darabjában).

A feleség (Bandor Éva) azt hiszi, hogy öngyilkos akar lenni a férje, és ezt elhiszi az anyós (Varsányi Mari) és a szomszéd is (Fabó Tibor). Hamarosan érkezik a segítség – először a polgármester (Méhes László), aztán a rendőrségi pszichológus, majd a többiek is, de valójában valamennyien csak kihasználni akarják az áldozatot. Ez az erdmani ötlet, hogy valamennyien meg akarják venni Blondin halálát, hogy a saját reménytelen helyzetükért demonstráljon az öngyilkosságával, hogy arra hivatkozzon halála okaként, ami nekik fáj. (Ezt a kifordított megváltástörténetet jelzi az előadás azzal, hogy Blondin utolsó vacsorájánál Leonardo képének pózaiba helyezkednek a szereplők.) Később megérkezik a televízió is, és egy országos nézettségű show műsor keretében kívánják megrendezni Blondin halálát.

Bagó Bertalan rendezése egyrészt hagyja működni a szöveg humorát, másrészt számtalan stilizációs ötlettel teszi elemeltté az előadást. Miközben folyton eszünkbe jut, hogy ez a mai magyar valóság képe, szüntelenül azt látjuk, hogy mindez csak játék, amin könnyebb nevetni, mint ha magunkon nevetnénk. Stilizált már a díszlet is, hisz olyan a színpadkép, mintha rézmet-szett világban élnének a szereplők. (Középen vonalkákkal rajzolt budi, oldalt kétdimenziós Lada, a háttérben rajzolt fák.) A stilizációt erősíti, hogy mindvégig egy népi zenekar festi alá Blondin útját, amihez időnként szirénhangokon fiatal lányok énekelnek, akik olyanok, mintha a férfi álmaiból léptek volna elő. De maguk is ennek a groteszk világnak az angyalkái, hiszen ruháik fodrocskáit wc-papír gurigák ékesítik.

A színészi játék is az előadás stílusához igazodik: miközben felismerhetők a környezetünkben ismerős mai karakterek, apró túlzások és groteszk jelzések teszik őket mulatságossá.

SZÍNÉSZEK

A komáromi Jókai Színházban nemcsak a társulati munka fontos, hanem az egyéni színészi teljesítmények is.

Bandor Éva sok fontos szerepet játszott remekül az elmúlt időszakban. Az ő munkájára az a jellemző, hogy miközben mindig erős jelenléte teremt, számtalan árnyalattal képes felruházni figuráit, így nagyon sok különböző alakot teremt. De ezeknek a figuráknak az útját, átalakulását, átváltozását is pontosan felrajzolja. Ilyen például *A hentessegéd*-ben játszott Riesanné, aki először állig begombolkozott, szigorú tartású parasztasszonyként jelenik meg a színen, akiből fokozatosan bontakozik ki a nő, aki nemcsak egy régi világ értelmetlen szabályairól feledkezik meg, hanem a maga erkölcsi tartását is levetkezi. A *Magyar zombi* Blondinnéja is átalakuláson megy keresztül: előbb a hétköznapi szürkeségébe és a kapcsolatok közönyére berendezkedett asszonyt látunk, akiből az abszurd helyzet és egy új szerelem illúziója kibontja a nőt, akinek végül van ereje visszahullani a reménytelenségbe, így a *Magyar zombi* záróképében maga számol le a férjével: az elmaradt harakiri helyett ő ad elő egy gyilkos illuzionista számot, maga szúrja át Blondin budijának falát különböző méretű kardokkal. Teljesen más típusú nőt alakít Bandor Éva az *Árulás*-ban, egy érzékeny asszonyt, aki keveset mond el abból, ami benne történik, s miközben megpróbálja irányítani az életét, így a férfival való kapcsolatát is, egyre csak a veszteségeit, csalódottságait gazdagítja. Ennek a finom alaknak a teljes ellentéte a Bandor Éva által a *III. Richárd*-ban játszott Margit királyné, akinek kegyetlen bosszúvágyát és kíméletlenségét csak az erőtlensége fogja vissza.

Fabó Tibor fontos tagja a komáromi társulatnak. Ő az a fajta színész, akinek nincsenek látványos eszközei, mégis erős figurákat képes teremteni, elsősorban azzal a belső erővel, amit az alakok mellé rendel. Az elmúlt időszakban kétségtelenül *A hentessegéd*-ben játszott Riesan volt a legfontosabb szerepe. Olyan alakot láttunk Fabó Tibor megformálásában, aki két lábbal a földön áll, ez talán nehézkesség, és némelyek szemében talán nevetségesség is teszi őt, de olyan tartást ad neki, ami miatt még akkor sem omlik össze, amikor mindenét elveszti. Más típusú figurát teremt Fabó a *Revizor*-ban. A polgármestertől nem idegen a kópéság, sőt a simliség, de vitathatatlan tekintélye van a környezetében, így az utolsó pillanatig azt hiheti, hogy ő irányítja az eseményeket. A *Magyar zombi* szomszédjában egyszerű, jóra való embert formál meg Fabó, akinek segítőkészsége magától értetődő módon társul azzal, hogy mindenben a tulajdon hasznát lesi.

Holocsy Krisztina az elmúlt időszakban talán kevesebb fontos szerepet játszott, mint a korábbi időszakában. De fontos alakká formálta a *Príma környék*-ben a Feleséget, *A hentessegéd*-ben Nellit és a *III. Richárd*-ban York hercegnőt. Holocsy Krisztina továbbra is koncentrált játékaival, erős jelenlétével kelt figyelmet, amellyel sokat képes elmondani egy-egy nehéz életű alak sorsáról.

Majorfalvi Bálint legfontosabb szerepe az utóbbi időben a *Revizor*-ban játszott Hlesztakov volt. Egy svihákot láttunk, de ezt nem

külső jelzésekkel, hanem belső meggyőződéssel jelenítette meg Majorfalvi. A vak is láthatta Hlesztakovról, hogy egy üres senkiháziról van szó, aki inni és kártyázni szeret, no meg a nőket hajtja, de ezt a szélhámost könnyedén, játékosan rajzolta elének a színészi alakítás, érzékeltetve azt a meggyőző erőt is, ami miatt senkinek nem jut eszébe, hogy a figura mélyére nézzen, és átlásson Hlesztakovon. Így valójában mindenki magát csapja be a *Revizor*-ban.

Méhes László a *Magyar zombi*-ban színészként is fellépett a komáromi színházban. Ennek az előadásnak ő a motorja. Természetes gesztusokkal könnyedén rajzol fel egy groteszk alakot a polgármester figurájában, aki nemcsak saját magát veszi komolyan, hanem a környezete is felnéz rá. Mégis minden mozdulata, gesztusa arról árulkodik, hogy mulatságos tévedésben él önmagát és a világ természetét illetően. A szó legjobb értelmében vett komédiázás, amit Méhes bemutat. Emberi gyarlóságok sorából épít fel egy rendíthetetlen alakot, akin úgy nevetünk, hogy rosszkedvünk lesz tőle. Mert tudjuk, hogy ilyen kicsinyes alakok próbálnak sorsot szabni nekünk.

Mokos Attila nevéhez számtalan fontos alakítás fűződik az utóbbi időben. Aki először látja őt, nem biztos, hogy érzi, milyen remek színész. Ugyanis van az artikulációjában valami furcsaság, amit előbb el kell fogadni (vagy el kell róla feledkezni), hogy közel jussunk Mokos színészetének lényegéhez. Ahhoz a belső meggyőző erőhöz, amely minden alakjának megformálásában felismerhető. Az elmúlt időszakban a legnagyobb szerepe a *III. Richárd* volt, amelyet a POSZT-on görccsösen játszott, pedig egy könnyedebb, felszabadultabb játékból az derült volna ki, hogy bohócos gesztusok sorával jelezte Mokos azt a végtelen cinikusságot, amely Richárdot mozgatja. Úgy tűnik, hogy az utóbbi időben több ördögi figurát játszott el Mokos Attila. Például a *Caligula helytartójában* Deciusként ő az ördög, aki azt sugallja a helytartónak, hogy kíméletlenül ölje meg mind a két gyanúba keveredett szárnysegédjét. Ez természetes következménye annak a cinikus kiábrándultságnak, ahogy Decius megéli az önmagából kifordult világot. Miközben *A hentessegéd* címszerepébe is könnyű lenne belelátni az ördögöt, Mokos játékában az a lenyűgöző, hogy teljes emberséggel jeleníti meg ezt az ellentmondásos alakot, a gátlástalanságnál sokszor fontosabbnak mutatja azt a szorongást, amely az útját kíséri, hogy elveszítheti mindenét, ha nem teszi nélkülözhetetlenné magát. Ezzel az alakítással rokon az, amit az *Árulás*-ban látunk Mokos Attilától, még ha teljesen más típusú figuráról is van szó. Szikár szép színészet rajzolja elének Jarryt, aki egyszerűen csak szeretné jól megélni a mindennapokat, miközben az üresség egyre áthatolhatóbban üvegfalát építi maga köré.

Papp Zoltán m. v. játszotta a *Caligula helytartója* Barakiás főpapját. Alakítása azért is fontos, mert teljesen más természetű alakot rajzolt elének, mint Fodor Tamás Zsámbékon és Dunai Tamás Kecskeméten. Papp Zoltán egy mindennel leszámolt, minden túl lévő embernek mutatja Barakiást. Ő nem játékos figura, vele nem szellemi kihívás vitába szállni. Ő valami végső, letisztult, de végtelenül egyszerű tudást képvisel, amivel megrendítő szembesülni. Amivel kénytelen szembesülni az, akiben maradt még valami a morális lényből, mint ahogy a római helytartóban maradt.

Magyar zombi (Kovács Lotti, Zsapka Krisztina)

Foto: Kiss Gibbó Gábor

Ollé Eriket ismét jó látni a komáromi színház színpadán, még ha vendégként is játszik ott. Utóbbi alakításában jelenlétének erejét, ami mindig is meghatározta színészetét, groteszk jelzések színezik át, a *III. Richárd* gyilkosában éppúgy, mint *A hentessegéd* reménytelen szerelemből világvége prófécíát építő Filadelfijében.

Szabó Viktor a komáromi színészek új nemzedékét képviseli. A *Caligula helytartójában* az ártatlanul a pusztulásba hulló szárnysegédet játssza. A *Revizorban* Hlesztakov szolgáját, aki maga is felismeri, hogy ő is hasznot húzhat gazdája vállalkozásából. A *Magyar zombiban* Pált, a médiaszemélyiséget alakítja, akinek üres modora abszurdá teszi, hogy egy ország rajong érte.

Tar Renáta nevéhez továbbra is számtalan nagyszerű alakítás fűződik. Az utóbbi időben több olyan figurából formált jelentős szerepet, amelyek az eredeti műben jelentéktelennek tűnnek. Például a *Magyar zombi* Reszlik Hajnalka Myrtilljéből, a riporternőből, akin mindenki átnéz, illetve kihasznál. De Tar Renáta játékában ereje, sorsa lesz a figurának, aki – akárcsak a többiek – boldogulni

szeretne egy világban, ami nem sok esélyt ad az embernek. E keserűvé színezett alaktól teljesen eltérő figurát formál Tar Renáta *A hentessegéd*ben. Eva, a hentesék lánya könnyedén adja meg magát az új világ minden kihívásának, így maga is az anyja útját járja, ha öntudatlanabban is, de örömhajhászásában felszámol mindent, amit az apja megtartani, megőrizni akar egy régi világ tartásából. Ismét más figura születik a *III. Richárd*ban: Lady Annát alapvetően a szenvedélyes düh mozgatja, amely átkokat gerjeszt, amelyekkel végül önmagát morzsolja fel. Tar Renáta természetes bájjal jeleníti meg azt a bárgyú könnyedséget, amely a *Revizor* polgármesterlányát jellemzi. És ezzel – a darab hangsúlyjaival ellentétben – az előadás egyik főszereplőjévé válik.

Tóth Tibor néhány főszerep mellett sokszor jelenik meg jelentéktelen mellékfiguraként a komáromi színpadon (például a *Revizor* rendőreként, vagy *A hentessegéd*ben a tömeg tagjaként). A *Caligula helytartójában* egy egyszerű, egy tömbből faragott figurát játszik, aki hadvezérből lett helytartóvá, de mindvégig megmaradt katonának, akinek megmaradt a természetes észjárása, és képes volt morális lény is maradni. A *Magyar zombi* főszereplőjét szintén egy egyszerű, természetes észjárású embernek látjuk, aki egyre rémültebben és elkeseredettebben figyel, hogy milyen rettenetes alakok veszik őt körül. A magyar valóság panoptikumfigurái.

William Shakespeare: III. Richárd

Díszlet: Jozef Ciller m.v.

Jelmez: Milan Čorba m.v.

Mozgás: Juraj Letenay m.v.

Zene: Peter Mankovecký m.v.

Rendező: Martin Huba m.v.

Szereplők: Mokos Attila, Tar Renáta, Szabó Szvrcek Anita, Rancsó Dezső m.v., Bandor Éva, Holocsy Krisztina, Olasz István, Szabó Viktor, Benkő Géza m.v., Fabó Tibor, Skronka Tibor, Tóth Tibor, Bernáth Tamás, Majorfalvi Bálint, Ollé Erik m.v., Horányi László m.v., Németh István, Tóth Károly eh., Csicsó Tamás m.v., Nagy László, Ropog József, Dékány Nikolett, Szurcsik Ádám, Simon Barna, Simon Ákos

Bemutató: 2013. február 15.

Gogol: Revizor

Díszlet: Rózsa István m.v.
Jelmez: Horváth Kata m.v.
Dramaturg: Keszthelyi Kinga m.v.
Rendező: Méhes László m.v.
Szereplők: Fabó Tibor,
Szabó Szvrcsek Anita, Tar Renáta,
Mokos Attila, Horányi László m.v.,
Holocsy Krisztina / Molnár Xénia,
Bernáth Tamás, Olasz István,
Hajdú László m.v., Majorfalvi Bálint,
Szabó Viktor, Németh István, Tóth Tibor,
Dráfi Mátyás, Nagy László,
Csicsó Tamás m.v.

Bemutató: 2012. június 1.

Székely János: Caligula helytartója

Díszlet: Horesnyi Balázs m.v.
Jelmez: Pilinyi Márta m.v.
Dramaturg: Ari-Nagy Barbara m.v.
Rendező: Béres Attila m.v.
Szereplők: Tóth Tibor, Mokos Attila,
Szabó Viktor, Tóth Károly eh., Fabó Tibor,
Papp Zoltán m. v., Olasz István,
Majorfalvi Bálint, Bernáth Tamás

Bemutató: 2012. március 16.

Ladislav Ballek: A hentessegéd

Díszlet: Juraj Gráfel
Jelmez: Gadus Erika m.v.
Zenei vezető: Pálkás Andrásy Zsuzsanna
Dramaturg: Varga Emese
Rendező: Rastislav Ballek m. v.
Szereplők: Fabó Tibor, Bandor Éva,
Tar Renáta, Mokos Attila, Ollé Erik m.v.,
Hajdú László m.v., Holocsy Krisztina,
Szabó Szvrcsek Anita, Tóth Tibor,
Olasz István, Majorfalvi Bálint,
Bernáth Tamás, Nagy László

Bemutató: 2011. június 10.

Tasnádi István: Magyar zombi

Rendező: Bagó Bertalan m.v.
Szereplők: Tóth Tibor, Bandor Éva,
Varsányi Mari, Méhes László,
Skronka Tibor, Szabó Szvrcsek Anita,
Majorfalvi Bálint, Fabó Tibor, Szabó Viktor,
Tar Renáta, Bernáth Tamás, Olasz István

Bemutató: 2013. április 12.

Tükreink

VALLÓ PÉTER visszatérő rendező a **KOMÁROMI JÓKAI SZÍNHÁZ**ban. Hogy sikeres előadásokat készít itt, az a remek színészeknek is köszönhető. Legújabb komáromi munkája **HAROLD PINTER ÁRULÁS** című darabjából készült, az előző évadban pedig **SPIRÓ GYÖRGY PRÍMA KÖRNYÉK** című művét állította színpadra. A két előadásról **MÁTYÁS EDINA** ír.

HAJTÓVADÁSZAT ÖREGEKRE

Spiró György legutóbbi darabjának szinte egyszerre tartották az ősbemutatóját Budapesten és Komáromban. A Pesti Színház 2012. októberi bemutatóját (melyet Marton László rendezett) novemberben követte Valló Péter rendezése.

A *Príma környék* ellentmondásos darab, fontos kérdéseket hoz szóba, amelyek társadalmi létezésünk neuralgikus pontjaira tapintanak rá, ugyanakkor sok helyen támad az embernek az az érzése, hogy dialogizált esszét hall. És miközben a szerző a remekül adagolt információkkal sokáig életben tartja a rejtélyt, ahogy haladunk a morbid végkifejlet felé, egyre kiismerhetőbbnek tűnik a helyzet és egyre laposabbnak a történet. Többek között azért is, mert a darab második felében a legtöbb szereplőnek nincs már semmi dolga, miután a maga színét hozzátette az alapképlethez.

Az ellentmondásos alapanyagból ellentmondásos előadást rendezett Valló Péter. Meggyőző benne a kamaratörténet, amelyben különféle alakok egy különös helyzettel szembesülnek (s melyben a maga módján ki-ki megköti a megalkuvását), ugyanakkor nem igazán érdekes a körítés, amely a háttérrel festi. (Ez a kettősség a színpadi térben is megjelenik – csak épp fordított előjelekkel, mint maga az előadás. A nézők ezúttal a Jókai Színház színpadán ülnek, s az előszínpadon zajlanak a zárt térben, azaz egy öregek otthona igazgatói irodájában játszódó jelenetek. Időnként azonban felemelkedik (pontosabban leereszkedik) a függöny, s a kertre látni. Ezt a színház nézőterén elhelyezett különféle dobogók jelzik, amelyek önmagukban izgalmas látványt nyújtanak. (S mikor a kert kerül szóba, sokszor megszólal a háttérben sejtelmesen a világosítófülke alatt elhelyezett zenekar.) Az érdekesen átrendezett nézőtéren azonban többnyire közhelyes képeket látunk, amelyek azt kí-

vánják érzékeltetni, hogy miképp mulatnak a pénzes külföldi vendégek. Ugyanakkor a szinte csupasz előszínpadon zajló jeleneteket izgalmassá teszi a színészi játék.

A darab helyszíne ugyanis egy idősek otthonának helyet adó kastély. Egyik lerobbant szárnyában összezsúfolva élnek „az édes kicsit öregek”, az új vezetés azonban felújította a másik szárnyat, ahová külföldi vendégek jönnek vadászni. Egyik délelőtt néhány váratlan vendég érkezik, van, aki hónapok óta nem látott hozzátartozóját jött meglátogatni, van, aki a felvételét akarja kérni az otthonba. De mindenkinek várnia kell, mert minden az új igazgatótól, Jolikától függ, akire mind hiába várnak a látogatók. Közben sokat beszél Sunyi bácsi (Fabó Tibor), a mindenes gondnok, aki mindenkit meg akar nyugtatni, s közben egyre több rejtélyt sejtetnek a szavai. A hosszasan adagolt titokkeltés azonban csak egyetlen morbid poént készít elő: a darab végén az derül ki, hogy azért felkapott a kastély, mert itt a külföldi vendégek öregekre vadászhatnak.

Emberi hitelt a különös történetnek a komáromi színészek adnak. Fabó Tibor most is nagyszerű, miközben egy jovialis kisembernek tűnik, egyre inkább az derül ki, hogy valójában egy gyilkos rendszer félelmetes kapuőre. Méltó partnere a kíméletlenül okos férj szerepében

Benkő Géza, kár, hogy egy idő után nincs dolga a darabban. A Holocsty Krisztina játszotta feleség aggódó fájdalommal palástolja a lemondást, amellyel megfedkezett az apjáról. Erős színeket ad az előadás-hoz Bandor Éva, Tar Renáta, Molnár Xénia és Cs. Tóth Erzsébet.

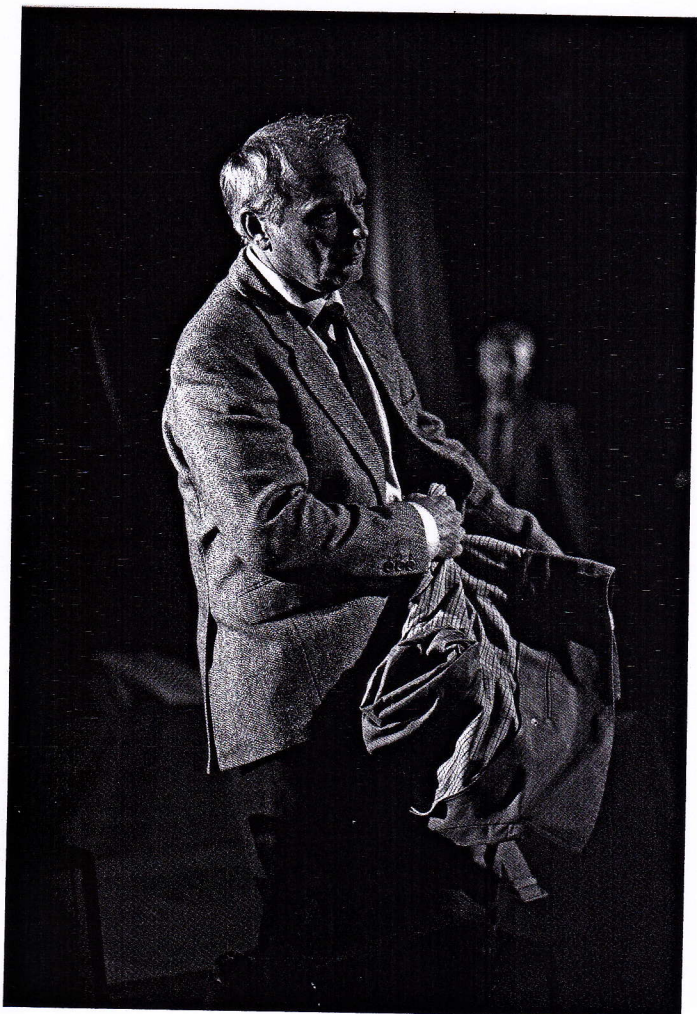
VESZTESEK

Ha a *Príma környék*ben a színészi alakításokat tartjuk a legerősebbnek, akkor az *Árulásról* még határozottabban kijelenthetjük, hogy elsősorban a színészi munka teszi emlékezetessé (ami természetesen a rendező színészvezető képességét is dicséri).

Harold Pinter 1978-as darabja ritkán kerül színre, 1984-85-ben három magyar előadása volt, azóta csak háromszor került színre, ezek közül egyiket Valló Péter rendezte, 2008 novemberében a Pinceszínházban (Für Anikó, Hirtling István és Újvári Zoltán szereplésével). A produkciót sajnos nem láttam, de a képeit nézegetve sokszor az az érzésem, mintha a komáromi előadást látnám. Hasonlóak a jelmezek, hasonló a tér, és hasonló játékötletekre ismerni (például a szereplők üres poharakból kortyolgatnak italokat, és néha még akkor is a színen maradnak, amikor már egy másik színtéren egy másik jelenet zajlik.)

Príma környék Foto: Kiss Gibbó Gábor

Árulás (Mokos Attila) Foto: Kiss Gibbó Gábor

A komáromi nagyszínpadon berendezett stúdióelőadás fehér térben zajlik. Pontosabban eleinte mindent világos leplek takarnak, amelyek – a darabban zajló titokfejtéssel analóg módon – fokozatosan hullanak le, így tárulnak fel az egyes fekete-fehér tárgyakkal berendezett helyszínek. Mindegyik központi eleme egy-egy tükör, amelyekből egyre több tárul fel a színpadon, így egyre erőteljesebben azt sulykolják a nézőkbe, hogy ez a történet alapvetően az önmagunkkal való szembenézésről szól.

Pinter egy meglehetősen banális szerelmi háromszöget mesél el. A szereplők vezető értelmiségiek, a férj könyvkiadó, a feleség galériatulajdonos, a barát sikeres írók ügynöke. A feleségnek és a barátnak hét éven keresztül volt viszonya egymással. Azaz mindenki mindenkit elárult, nemcsak a feleség, illetve barát a férjet, hanem a férj is a feleséget (ahogy az első jelenetből azonnal kiderül, ő is megcsalta többszörösen is a feleségét), de még a férj is a barátot (például azzal, hogy éveken át hallgatott róla, hogy tud a viszonyról), de még a szeretők is egymást: a barát nem akart többet, mint a háborítatlan délutánokra korlátozott közös életet, s végül az asszony mégis csak a férjétől esett teherbe.

Pinter a banális történetet azzal teszi érdekessé (s ez 1978-ban valódi újdonságnak számított), hogy a történetet időben visszafelé jelentett meg: a szeretők szakításával kezdődik a darab, s kapcsolatuk kezdetével ér véget. Így minden az elmúlás, a semmibe

hullás, a jelentéktelenné válás nézőpontjából értelmeződik. Semmi nem ígérheti azt, hogy több legyen önmagánál. Hogy jelentősebbnek tűnjön az elhasználódó idő egy fölösleges és értelmetlen pillanatánál. Valló Péter rendezése a fölöslegesség ezen érzetét a hiábavalóság fájdalomává erősíti. A veszteséget érzékelteti, hogy valójában mindenki önmagát árulja el, hogy nem tör többre, mint amit a körülmények felkínálnak neki.

Három nagyszerű színész, Bandor Éva, Mokos Attila, Petrik Szilárd teszi emlékezetessé az előadást. Játékuk tele csendekkel, elhallgatásokkal, olyan belső történetekkel, amelyeket nem lehet szavakká formálni.

Harold Pinter: Árulás

Díszlettervező: Valló Péter m.v.

Jelmeztervező: Gadus Erika m.v.

Rendező: Valló Péter m.v.

*Szereplők: Bandor Éva, Mokos Attila,
Petrik Szilárd m.v.*

Bemutató: 2013. szeptember 26.

Spiró György: Príma környék

Díszlettervező: Valló Péter m.v.

Jelmeztervező: Gadus Erika m.v.

Rendező: Valló Péter m.v.

*Szereplők: Fabó Tibor, Bandor Éva,
Benkő Géza m.v., Holocsy Krisztina,
Molnár Xénia, Cs. Tóth Erzsébet m.v.,
Tar Renáta, Dráfi Máttyás,
Majorfalvi Bálint, Olasz István,
Szabó Viktor, Dékány Nikolett,
Szűcs Klaudia, Héger Anikó,
Bernáth Tamás, Németh István,
Skronka Tibor, Egri Jolán, Svec Ilona,
Pintér Anna*

Bemutató: 2012. november 30.